中

庸

ZHONG YONG - *TIONG YONG*

TENGAH SEMPURNA

歐 陽 子 文

Bratayana Ongkowijaya, SE, XDS

2012

中 庸 - *ZHONG YONG (TIONG YONG)*

TENGAH SEMPURNA

KATA PENGANTAR 朱 熹 - *Zhu Xi (Cu Hi)*

zǐ chéng zǐ yuē bú piān zhī wèi wèi zhōng bú yì zhī wèi wèi yōng
子 程 子 曰：不 偏 之 謂 (谓) 中 不 易 之 謂 (谓) 庸 。

zhōng zhě tiān xià zhī zhèng dào yōng zhě tiān xià zhī dìng lǐ
中 者，天 下 之 正 道 。庸 者 ，天 下 之 定 理 。

cǐ piān nǎi kǒng mén mén chuán chuán shòu xīn fǎ
此 篇 乃 孔 門 (门) 傳 (传) 授 心 法 ，

zǐ sī kǒng qí jiǔ ér chà yě
子 思 恐 其 久 而 差 也 ，

gù bǐ bǐ zhī yū yú shū shū yǐ shòu mèng zǐ
故 筆 (笔) 之 於 (于) 書 (书) 以 授 孟 子 。

qí shū shū shǐ yán yī lǐ zhōng sàn wéi wéi wàn shì
其 書 (书) 始 言 一 理 ， 中 散 爲 (为) 萬 事 ，

mò fù fù hé wéi wéi yī lǐ
末 復 (复) 合 爲 (为) 一 理 。

fàng zhī zé zé mí mí liù hé juǎn zhī zé zé tuì cáng yū mì
放 之 則 (则) 彌 (弥) 六 合 ， 卷 之 則 (则) 退 藏 於 密 ，

qí wèi wú wú qióng qióng jiē shí shí xué xué yě
其 味 無 (无) 窮 (穷) ，皆 實 实 學 (学) 也 。

shàn dú dú zhě wán suǒ ér yǒu dé yān
善 讀 (读) 者 玩 索 而 有 得 焉 ，

zé zé zhōng zhōng shēn yòng zhī yǒu bù néng jìn jìn zhě yǐ
則 (则) 終 (终) 身 用 之 ，有 不 能 盡 (尽) 者 矣 。

Guruku 程 子 - *Cheng Zi (Thia Cu)* berkata, “Yang tidak menyeleweng dinamai Tengah, yang tidak berubah dinamai Sempurna. Tengah itulah Jalan Lurus dunia dan

Sempurna itulah Hukum Tetap bagi dunia. Kitab ini berisi ajaran rokhani pemeluk Agama Khonghucu (儒 教 - *Ru Jiao* - *Ji Kau*). 子 思 - *Zi Si* - *Cu Su* (孔 及 - *Kong Ji* - *Khong Khiep*, cucu Nabi *Kong Zi* - *Khong Cu*) khawatir lama-kelamaan akan berkurang isinya, maka dibukukan untuk diserahkan kepada 孟 子 - *Meng Zi* - *Bing Cu*. Kitab ini mula-mula membicarakan tentang Satu Hukum, lalu dibentangkan sampai meliputi berlaksa perkara dan akhirnya dikembalikan menjadi Satu Hukum. Ajaran ini bila diuraikan akan meliputi enam penjuru, bila diringkas akan balik tersembunyi ke alam gaib. Sari ajarannya tidak pernah habis dan semuanya berisi ajaran nyata. Yang dapat baik-baik membacanya, sehingga memperoleh sarinya, akan dapat memakainya sepanjang hidup dan tidak dapat menghabiskannya.

zhōng yōng

中 庸 - ***(TIONG YONG)***

TENGAH SEMPURNA

BAB UTAMA

tiān mìng zhī wèi wèi xìng shuài xìng zhī wèi wèi dào xiū dào zhī wèi wèi jiào
天 命 之 謂 (谓) 性 ， 率 性 之 謂 (谓) 道 ，修 道 之 謂 (谓) 教 。

1. Firman *Tian* - *Thian* itulah dinamai Watak Sejati. Hidup mengikuti Watak Sejati itulah dinamai menempuh Jalan Suci. Bimbingan menempuh Jalan Suci itulah dinamai Agama .

dào yě zhě bù kě xū xū yú lí lí yě kě lí lí fēi dào yě
道 也 者 ，不 可 須 (须) 臾 離 (离) 也 ，可 離 (离) 非 道 也 。

shì gù jūn zǐ jiè shèn hū qí suǒ bú dǔ kǒng jù jù hū qí suǒ bú wén wén
是 故 君 子 戒 慎 乎 其 所 不 睹 ， 恐 懼 (惧) 乎 其 所 不 聞 (闻) 。

2. Jalan Suci itu tidak boleh terpisah biar sekejappun. Yang boleh terpisah, itu bukan Jalan Suci. Maka seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* hati-hati teliti kepada Dia yang tidak kelihatan, khawatir takut kepada Dia yang tidak terdengar.

mò jiàn jiàn hū yǐn mò xiǎn xiǎn hū wēi gù jūn zǐ shèn qí dú dú yě
莫 見 (见) 乎 隐 ，莫 顯 (显) 乎 微 。故 君 子 慎 其 獨 (独) 也 。

3. Tiada yang lebih nampak daripada Yang Tersembunyi itu, tiada yang lebih jelas daripada Yang Terlembut itu. Maka seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* hati-hati pada waktu seorang diri.

xǐ nù āi lè lè zhī wèi fā fā wèi wèi zhī zhōng
喜 怒 哀 樂 (乐) 之 未 發 (发) ，謂 (谓) 之 中 ；

fā fā ér jiē zhōng jié jié wèi wèi zhī hé
發 (发) 而 皆 中 節 (节) ，謂 (谓) 之 和 。

zhōng yě zhě tiān xià zhī dà běn yě hé yě zhě tiān xià zhī dá dá dào yě
中 也 者，天 下 之 大 本 也；和 也 者，天 下 之 達 (达) 道 也。

4. Gembira, marah, sedih, senang, sebelum timbul, dinamai Tengah; setelah timbul tetapi masih tetap di dalam batas Tengah, dinamai Harmonis. Tengah itulah pokok besar daripada dunia dan keharmonisan itulah cara menempuh Jalan Suci di dunia.

zhì zhōng hé tiān dì wèi yān wàn wàn wù yù yān
致 中 和，天 地 位 焉，萬 (万) 物 育 焉。

5. Bila dapat terselenggara Tengah dan Harmonis, maka kesejahteraan akan meliputi langit dan bumi, segenap makhluk dan benda akan terpelihara.

BAB I. Susilawan (*Jun Zi* - *Kun Cu*)

zhòng ní yuē jūn zǐ zhōng yōng xiǎo rén fǎn zhōng yōng
仲 尼 曰：君 子 中 庸，小 人 反 中 庸。

1. *Zhong Ni* - *Tiong Ni* bersabda, “Seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* hidup di dalam Tengah Sempurna; seorang *Xiao Ren* - *Siau Jien* hidup menentang Tengah Sempurna.”

jūn zǐ zhī zhōng yōng yě jūn zǐ ér shí zhōng
君 子 之 中 庸 也，君 子 而 时 中。

xiǎo rén zhī fǎn zhōng yōng yě xiǎo rén ér wú wú jì dàn dàn yě
小 人 之 反 中 庸 也，小 人 而 無 (无) 忌 憚 (惮) 也。

2. “Tengah Sempurnanya seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* ialah karena sepanjang waktu ia bersikap Tengah. Seorang *Xiao Ren* - *Siau Jien* menentang Tengah Sempurna, karena seorang *Xiao Ren* - *Siau Jien* tiada sesuatu yang diseganinya.”

BAB II. Jarang Yang Tengah Sempurna

zǐ yuē zhōng yōng qí zhì yǐ hū mín xiǎn xiān néng jiǔ yǐ
子 曰，中 庸 其 至 矣 乎！民 鮮 (鲜) 能 久 矣！

1. Nabi bersabda, “Sungguh Sempurna hidup di dalam Tengah Sempurna; sayang sudah lama jarang di antara rakyat yang dapat melaksanakan!”

(*Lun Yu* - *Lun Gi* VI: 29).

BAB III. Yang Kurang Dan Yang Melampaui

zǐ yuē dào zhī bù xíng yě wǒ zhī zhī yǐ
子 曰 ： 道 之 不 行 也 ， 我 知 之 矣 ，

zhī zhě guò guò zhī yú zhě bù jí yě dào zhī bù míng yě wǒ zhī zhī yǐ
知 者 過 (过) 之 ， 愚 者 不 及 也 。 道 之 不 明 也 ， 我 知 之 矣 ：

xiàn xián zhě guò guò zhī bù xiào zhě bù jí yě
賢 (贤) 者 過 (过) 之 ， 不 肖 者 不 及 也 。

1. Nabi bersabda, “Adapun sebabnya Jalan Suci itu tidak terlaksana, Aku sudah mengetahui: Yang pandai melampaui, sedang yang bodoh tidak dapat mencapai. Adapun sebabnya Jalan Suci itu tidak dapat disadari jelas-jelas, Aku sudah mengetahuinya: Yang bijaksana melampaui, sedang yang tidak tahu tidak dapat mencapai.”

rén mò bù yǐn yǐn shí yě xiǎn xiān néng zhī wèi yě
人 莫 不 飲 (饮) 食 也 ， 鮮 (鲜) 能 知 味 也 。

2. Tiada seorang pun yang tanpa makan dan minum, namun jarang yang mengetahui rasanya.

BAB IV. Keprihatinan Nabi

zǐ yuē dào qí bù xíng yǐ fū
子 曰 ： 道 其 不 行 矣 夫 ！

1. Nabi bersabda, “O, demikianlah sebabnya mengapa Jalan Suci itu tidak dapat dilaksanakan!”

BAB V. Suka Bertanya Dan Meneliti

zǐ yuē shùn qí dà zhī yě yǔ yǔ shùn hǎo wèn wèn ér hǎo chá ěr ěr yán
子 曰 ： 舜 其 大 知 也 與 (与) ！ 舜 好 問 (问) 而 好 察 邇 (迩) 言 ，

yǐn è ér yáng yáng shàn zhí zhí qí liǎng duān yòng qí zhōng yū yú mín
隐 恶 而 揚 (扬) 善 ， 執 (执) 其 两 端 ， 用 其 中 於 (于) 民 。

qí sī yǐ wéi wéi shùn hū
其 斯 以 爲 (为) 舜 乎 ！

1. Nabi bersabda, “Adapun yang menyebabkan Raja *Shun* - *Sun* itu besar bijaksananya ialah: ia suka bertanya dan meneliti kata-kata yang sederhana sekalipun. Yang buruk disembunyikan dan yang baik diluaskan. Dengan mengambil kedua ujung tiap perkara dan menetapkan Tengahnya, ia mengatur rakyat. Demikianlah sebabnya ia terkenal sebagai Raja *Shun* - *Sun*.” (*Lun Yu* - *Lun Gi* IX: 8)

BAB VI. Jangan Berbangga Pandai

zǐ yuē rén jiē yuē yǔ zhī
子 曰 ： 人 皆 曰 ， 予 知 。

qū qū ér nà nà zhū zhū gǔ huò xiàn jǐng zhī zhōng ér mò zhī zhī pì yě
驅 (驱) 而 納 (纳) 諸 (诸) 罟 擭 陷 阱 之 中 ， 而 莫 之 知 辟 也 ，

rén jiē yuē yǔ zhī zé zé hū zhōng yōng ér bú néng qī yuè shǒu yě
人 皆 曰 ， 予 知 。擇 (择) 乎 中 庸 ， 而 不 能 期 月 守 也 。

1. Nabi bersabda, “Banyak orang berkata ‘aku pandai’, tetapi jika dihalau ke dalam jaring, pikatan atau perangkap, mereka tidak dapat mengetahui bagaimana harus membebaskan diri. Banyak orang berkata ‘aku pandai!’ tetapi jika suatu ketika bertekad hendak bidup di dalam Tengah Sempurna, ternyata tidak dapat mempertahankan sekalipun hanya sebulan.”

BAB VII. Mendekap Tengah Sempurna

zǐ yuē huí zhī wéi wéi rén yě zé zé hū zhōng yōng dé yī yī shàn
子 曰 ：回 之 爲 (为) 人 也 ，擇 (择) 乎 中 庸 ，得 壹 (一) 善 ，

zé zé quán quán fú yīng ér fú shī zhī yǐ
則 (则) 拳 拳 服 膺 而 弗 失 之 矣 。

1. Nabi bersabda, “Demikianlah *Hui* - *Hwee* bersikap sebagai manusia; Setelah dipilih hidup di dalam Tengah Sempurna dan mendapatkan Satu yang baik itu, didekaplah erat-erat di dada seolah-olah takut hilang pula.”
(*Lun Yu* - *Lun Gi* II:14, *Zhong Yong* - *Tiong Yong* XIX: 18)

BAB VIII. Sulitnya Tengah Sempurna

zǐ yuē tiān xià guó guó jiā kě jūn yě jué lù kě cí cí yě bái rèn kě dǎo yě
子 曰 ，天 下 國 (国) 家 可 均 也 ，爵 禄 可 辭 (辞) 也 ，白 刃 可 蹈 也 ，

zhōng yōng bú kě néng yě
中 庸 不 可 能 也 。

1. Nabi bersabda, “Negara-negara di dunia dapat dibagi-bagi, kedudukan tinggi dan gaji besar dapat ditolak, mata senjata tajam dapat diinjak-injak, namun hidup di dalam Tengah Sempurna belum tentu dapat dilak-sanakan.” (*Lun Yu* - *Lun Gi* V:8; XII: 20)

BAB IX. Keperwiraan

zǐ lù wèn wèn qiáng qiáng
子 路 問 (问) 強 (强) 。

1. *Zi Lu* - *Cu Lo* bertanya hal keperwiraan.

zǐ yuē nán fāng zhī qiáng qiáng yǔ yǔ běi fāng zhī qiáng qiáng yǔ yǔ
子 曰 ：南 方 之 強 (强) 與 (与) ？北 方 之 強 (强) 與 (与) ？

yì ér qiáng qiáng yǔ yǔ
抑 而 強 (强) 與 (与) ？

2. Nabi bersabda, “Keperwiraan dari daerah Selatankah, keperwiraan dari daerah Utarakah, atau keperwiraan sejati?

kuān kuān róu yǐ jiào bú bào bào wú wú dào nán fāng zhī qiáng qiáng yě
寬（宽）柔以教，不報（报）無（无）道，南方之強（强）也，

jūn zǐ jū zhī
君子居之。

3. “Dengan lemah lembut mendidik sesama, tidak membalas perbuatan yang ingkar dari Jalan Suci; itulah keperwiraan dari Selatan yang juga dipegang teguh oleh seorang *Jun Zi* - *Kun Cu*. (*Lun Yu* - *Lun Gi* XII:16)

rèn jīn gé sǐ ér bú yān yān běi fāng zhī qiáng qiáng yě
衽金革，死而不厭（厌），北方之強（强）也，

ér qiáng qiáng zhě jū zhī
而強（强）者居之。

4. “Rebah dengan tetap mengenakan pakaian perang dan senjata, mati dengan tidak menaruh sesal; itulah keperwiraan dari Utara yang juga dipegang teguh oleh seorang yang gagah berani.”

gù jūn zǐ hé ér bú liú qiáng qiáng zāi jiǎo jiǎo
故君子和而不流，強（强）哉矯（矫）！

zhōng lì ér bú yǐ qiáng qiáng zāi jiǎo jiǎo
中立而不倚，強（强）哉矯（矫）！

guó guó yǒu dào bú biàn biàn sāi yān qiáng qiáng zāi jiǎo jiǎo
國（国）有道，不變（变）塞焉，強（强）哉矯（矫）！

guó guó wú wú dào zhì sǐ bú biàn biàn qiáng qiáng zāi jiǎo jiǎo
國（国）無（无）道，至死不變（变），強（强）哉矯（矫）！

5. “Maka seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* bersikap harmonis, tidak melanda; betapa perwira ia! Bersikap Tengah dalam pendirian dan tidak goyah, betapa perwira ia! Negara di

dalam Jalan Suci ia tidak mengubah cita-cita, betapa perwira ia! Negara ingkar dari Jalan Suci, sekalipun binasa ia tidak berubah sikap, betapa perwira ia!”

BAB X. Yang Wajar dan Tekun

zǐ yuē sù yǐn xíng guài hòu hòu shì yǒu shù yān wú fú wéi zhī yǐ
子 曰 ：素 隐 行 怪 ，後（后）世 有 述 焉 ，吾 弗 为 之 矣 。

1. Nabi bersabda, “Hidup dalam kerahasiaan dan melakukan perbuatan aneh-aneh agar termasyhur pada jaman mendatang, Aku takkan melakukannya.”
(*Lun Yu* - *Lun Gi* VII:21; XI:12)

jūn zǐ zūn dào ér xíng bàn tú ér fèi fèi wú fú néng yǐ yǐ
君 子 遵 道 而 行 ，半 途 而 廢 (废)，吾 弗 能 已 矣 。

2. “Seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* yang bertekad hidup di dalam Jalan Suci, tetapi setengah jalan membatalkan tekadnya; bagiku tidak dapat tidak melanjutkannya.”

jūn zǐ yī hū zhōng yōng dùn dùn shì bú jiàn jiàn zhī ér bú huǐ
君 子 依 乎 中 庸 ，遯（遁）世 不 見（见）知 而 不 悔 ，

wéi shèng shèng zhě néng zhī
唯 聖 （圣）者 能 之 。

3. “Seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* yang dapat terus di dalam Tengah Sempurna, sekalipun tidak dikenal dunia, ia tidak menyesal; hanya seorang Nabi mampu berbuat demikian.” (*Meng Zi* - *Bing Cu* IV B: 10)

BAB XI. Luasnya Jalan Suci

jūn zǐ zhī dào fèi fèi ér yǐn
君 子 之 道 ，費 (费) 而 隐 。

1. Jalan Suci seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* sangat luas guna, dan sangat rahasia hakekatnya.

fū fù fù zhī yú kě yǐ yǔ yǔ zhī yān jí qí zhì yě
夫 婦 (妇) 之 愚 ， 可 以 與 (与) 知 焉 ， 及 其 至 也 ，

suī suī shèng shèng rén yì yǒu suǒ bú zhī yān
雖 (虽) 聖 (圣) 人 亦 有 所 不 知 焉 。

fū fù fù zhī bú xiāo kě yǐ néng xíng yān jí qí zhì yě
夫 婦 (妇) 之 不 肖 ， 可 以 能 行 焉 ， 及 其 至 也 ，

suī suī shèng shèng rén yì yǒu suǒ bú néng yān
雖 (虽) 聖 (圣) 人 亦 有 所 不 能 焉 。

tiān dì zhī dà yě rén yóu yóu yǒu suǒ hàn
天 地 之 大 也 ， 人 猶 (犹) 有 所 憾 。

gù jūn zǐ yǔ yǔ dà tiān xià mò néng zǎi zǎi yān
故 君 子 語 (语) 大 ， 天 下 莫 能 載 (载) 焉 ；

yǔ yǔ xiǎo tiān xià mò néng pò yān
語 (语) 小 ， 天 下 莫 能 破 焉 。

2. “Seorang pria atau wanita bodoh sekalipun masih dapat memahaminya; tetapi untuk sampai ke puncaknya, sekalipun seorang Nabi takkan dapat memahami dengan sempurna. (*Lun Yu* - *Lun Gi* XIV:17)

Seorang pria atau wanita yang sekalipun tidak pandai, masih dapat menjalankannya; tetapi untuk mencapai puncaknya, meskipun seorang Nabi takkan dapat menjalankannya dengan sempurna. Segenap hal di antara langit dan bumi yang besar ini, orang masih dapat mencacatnya. Maka, Jalan Suci seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* itu kalau di katakan besar, tiada benda di dunia ini yang dapat mendukungnya; kalau dikatakan kecil, tiada alat di dunia ini yang dapat memecahnya.

shī shī yún yún yuān yuān fēi fēi lì tiān yú yú yuè yuè yū yú yuān
《詩 (诗)》 雲 (云) ： 鳶 (鸢) 飛 (飞) 戾 天 ， 魚 (鱼) 躍 (跃) 於 (于) 渊 。

yán qí shàng xià chá yě
言 其 上 下 察 也 。

3. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, ‘Elang terbang meninggi langit, ikan menyelam menyusup air,’ Kata-kata ini menunjukkan Kenyataan (Jalan Suci) itu

dapat diteliti di atas maupun di bawah.” (*Shi Jing* - *Si King* III. 1.5.3)

jūn zǐ zhī dào zào duān hū fū fù fù jí qí zhì yě chá hū tiān dì
君子之道，造端乎夫婦(妇)，及其至也，察乎天地。

4. “Jalan Suci seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* dasarnya terdapat dalam hati tiap pria dan wanita, dan pada puncaknya meliputi segenap Kenyataan yang dapat diteliti di manapun di antara langit dan bumi.”

BAB XII. Jalan Suci itu Satya Dan Tepasarira

zǐ yuē dào bú yuǎn yuǎn rén
子曰：道不遠(远)人。

rén zhī wéi wéi dào ér yuǎn yuǎn rén bú kě yǐ wéi wéi dào
人之爲(为)道而遠(远)人，不可以爲(为)道。

1. Nabi bersabda, “Jalan Suci itu tidak jauh dari manusia. Bila orang memaksudkan Jalan Suci itu ialah hal yang menjauhi manusia, itu bukan Jalan Suci.”
(*Meng Zi* - *Bing Cu* IVB: 10)

shī shī yún yún fá kē fá kē zé zé bú yuǎn yuǎn
《詩(诗)》雲(云)：伐柯伐柯，則(则)不遠(远)。

zhí kē yǐ fá kē nì ér shì yóu shì zhī yóu yóu yǐ wéi wéi yuǎn yuǎn
执柯以伐柯，睨而視猶(视)之，猶(犹)以爲(为)遠(远)。

gù jūn zǐ yǐ rén zhì rén gǎi ér zhǐ
故君子以人治人。改而止。

2. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, ‘Buatlah tangkai kapak dengan kapak, contohnya tidak jauh.’ Buatlah tangkai kapak dengan kapak. Dengan kapak mengapak tangkai kapak; bila dipandang selintas, nampak jauh juga. Maka, seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* dengan Kemanusiaan mengatur manusia, dan berhenti hanya setelah dapat memperbaiki kesalahannya. (*Shi Jing* - *Si King* I. 15.5.2)

zhōng shù wéi wéi dào bú yuǎn yuǎn shī zhū jǐ ér bú yuàn yuàn
忠恕違(违)道不遠(远)，施诸己而不願(愿)，

yì wù shī yū yú rén
亦 勿 施 於 (于) 人 。

3. "Satya dan Tepasarira (tahu menimbang) itu tidak jauh dari Jalan Suci. Apa yang tidak diharapkan mengena diri sendiri, janganlah diberikan orang lain."
(*Lun Yu* - *Lun Gi* IV: 15; V: 12)

jūn zǐ zhī dào sì qiū wèi néng yī yān
君 子 之 道 四 ， 丘 未 能 一 焉 ：

suǒ qiú hū zǐ yǐ shì fù wèi néng yě
所 求 乎 子 以 事 父 ， 未 能 也 ；

suǒ qiú hū chén yǐ shì jūn wèi néng yě
所 求 乎 臣 以 事 君 ， 未 能 也 ；

suǒ qiú hū dì yǐ shì xiōng wèi néng yě
所 求 乎 弟 以 事 兄 ， 未 能 也 ；

suǒ qiú hū péng yǒu xiān shī zhī wèi néng yě
所 求 乎 朋 友 先 施 之 ， 未 能 也 。
yōng dé zhī xíng yōng yán zhī jǐn jǐn
庸 德 之 行 ， 庸 言 之 謹 (谨) 。

yǒu suǒ bú zú bú gǎn bú miǎn yǒu yú yú bú gǎn jìn jìn
有 所 不 足 ， 不 敢 不 勉 ： 有 餘 (余) 不 敢 盡 (尽) 。

yán gù gù xíng xíng gù gù yán jūn zǐ hú bú zào zào ěr ěr
言 顧 (顾) 行 ， 行 顧 (顾) 言 。君 子 胡 不 慥 慥 爾 (尔) ？

4. "Jalan Suci seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* ada empat yang khawatir belum satu Kulakukan. Apa yang Kuharapkan dari anakKu, belum dapat Kulakukan terhadap orang tuaKu; apa yang Kuharapkan dari menteriKu, belum dapat Kulakukan terhadap rajaKu; apa yang kuharapkan dari adikKu, belum dapat Kulakukan terhadap kakakKu; dan apa yang Kuharapkan dari temanKu belum dapat Kuberikan lebih dahulu. Di dalam menjalankan Kebajikan Sempurna, di dalam berhati-hati membicarakannya, bila ada kekurangannya Aku tidak berani tidak sekuat tenaga mengusahakannya; dan bila ada yang berkelebihan Aku tidak berani menghamburkannya; maka di dalam berkata-kata selalu ingat akan perbuatan dan di dalam berbuat selalu ingat akan kata-kata. Bukankah demikian ketulusan hati seorang *Jun Zi* - *Kun Cu*?"

BAB XIII. Berperilaku Tepat

jūn zǐ sù qí wèi ér xíng bú yuàn yuàn hū qí wài
君子素其位而行，不願(愿)乎其外。

1. Seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* berbuat sesuai dengan kedudukannya, ia tidak ingin berbuat luar dari padanya. (*Lun Yu* - *Lun Gi* XIV: 26,29)

sù fù guì guì xíng hū fù guì guì
素富貴(贵)，行乎富貴(贵)；

sù pín pín jiàn jiàn xíng hū pín pín jiàn jiàn sù yí dí xíng hū yí dí
素貧(贫)賤(贱)，行乎貧(贫)賤(贱)：素夷狄，行乎夷狄；

sù huàn nán nán xíng hū huàn nán nán jūn zǐ wú wú rù ér bú zì dé yān
素患難(难)，行乎患難(难)。君子無(无)入而不自得焉。

2. Dikala kaya dan mulia, ia berbuat sebagai layaknya seorang kaya dan mulia; dikala miskin dan berkedudukan rendah, ia berbuat sebagai layaknya seorang miskin dan berkedudukan rendah; dikala berdiam di antara suku *Yi* - *I* dan *Di* - *Tik*, ia berbuat sebagai layaknya seorang suku *Yi* - *I* dan *Di* - *Tik* ; dikala ia sedih dan menghadapi kesukaran, ia berbuat sebagai layaknya seorang yang sedih dan berkesukaran. Maka seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* di dalam keadaan bagaimanapun, selalu basil menjaga dirinya.

zài shàng wèi bú líng xià zài xià wèi bú yuán shàng
在上位，不陵下；在下位，不援上。

zhèng jǐ ér bú qiú yū yú rén zé zé wú wú yuàn
正己而不求於(于)人則(则)無(无)怨。

shàng bú yuàn tiān xià bú yóu rén
上不怨天，下不尤人。

3. Dikala berkedudukan tinggi ia tidak meremehkan bawahannya, dan di dalam kedudukan rendah ia tidak bersikap penjilat kepada atasannya; ia hanya meluruskan diri dan tidak mencari-cari kesalahan orang lain. Demikianlah maka ia tidak

mempunyai rasa sesal. Keatas ia tidak menyesali *Tian* - *Thian* dan di bawah tidak menyalahkan sesamanya.

gù jūn zǐ jū yì yǐ sì mìng xiǎo rén xíng xiǎn xiǎn yǐ jiǎo xìng
故 君 子 居 易 以 俟 命 ， 小 人 行 險 (险) 以 徼 幸 。

4. Maka seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* itu selalu damai tenteram menerima Firman, sebaliknya seorang *Xiao Ren* - *Siau Jien* melakukan perbuatan sesat untuk memuaskan nafsunya.

zǐ yuē shè yǒu sì hū jūn zǐ shī zhū zhèng hú hú fǎn qiú zhū qí shēn
子 曰 ： 射 有 似 乎 君 子 ， 失 诸 正 鵠 (鹄) ， 反 求 诸 其 身 。

5. Nabi bersabda, “Hal memanah itu seperti sikap seorang *Jun Zi* - *Kun Cu*. Bila memanahnya meleset dari bulan-bulannya, sipemanah berbalik mencari sebab-sebab kegagalannya di dalam diri sendiri.” (*Lun Yu* - *Lun Gi* III: 7)

BAB XIV. Setapak Demi Setapak

jūn zǐ zhī dào pì rú xíng yuǎn yuǎn bì zì ěr ěr
君 子 之 道 ， 辟 如 行 遠 (远) ， 必 自 邇 (迩) ；

pì rú dēng gāo bì zì bēi
辟 如 登 高 ， 必 自 卑 。

1. Jalan Suci seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* itu seumpama pergi ke tempat jauh, harus dimulai dari dekat; seumpama mendaki ke tempat tinggi, harus dimulai dari bawah.

shī shī yuē qī zǐ hǎo hé rú gǔ sè qín
《詩 (诗)》 曰 ： 妻 子 好 合 ， 如 鼓 瑟 琴 。

xiōng dì jì xī hé lè lè qiě dān yí ěr ěr shì jiā lè lè ěr ěr qī tǎng
兄 弟 既 翕 ， 和 樂 (乐) 且 耽 。 宜 爾 (尔) 室 家 ， 樂 (乐) 爾 (尔) 妻 帑 。

2. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, “Keselarasan hidup bersama anak istri itu laksana alat musik yang ditabuh harmonis. Kerukunan diantara kakak dan adik itu membangun damai dan bahagia. Maka demikianlah hendaknya engkau berbuat di dalam rumah tanggamu; bahagiakanlah istri dan anak-anakmu.”

(*Shi Jing* - *Si King* II. 1.4.7/8)

zǐ yuē fù mǔ qí shùn shùn yǐ hū
子曰：父母其顺（顺）矣乎！

3. Nabi bersabda, “Dengan demikian yang menjadi ayah bunda pun akan tenteram hatinya.”

BAB XV. Tian Yang Maha Rokh

zǐ yuē guǐ shén zhī wéi wéi dé qí shèng yǐ hū
子曰：鬼神之爲（为）德，其盛矣乎！

1. Nabi bersabda, “Sungguh Maha Besarlah Kebajikan *Gui Shen* - *Kwi Sien* (*Tian* - *Thian* Yang Maha Rokh).”

shì shì zhī ér fú jiàn jiàn ting tīng zhī ér fú wén wén
視（视）之而弗見（见），聽（听）之而弗聞（闻），

tǐ tǐ wù ér bú kě yí yí
體（体）物而不可遺（遗）。

2. Dilihat tidak nampak, didengar tidak terdengar, namun tiap wujud tiada yang tanpa Dia.

shǐ tiān xià zhī rén qí qí míng shèng fú yǐ chéng jì sì
使天下之人，齊（齐）明盛服，以承祭祀。

yáng yáng hū rú zài qí shàng rú zài qí zuǒ yòu
洋洋乎！如在其上，如在其左右。

3. Demikianlah menjadikan umat manusia di dunia berpuasa, membersihkan hati dan mengenakan pakaian lengkap sujud bersembahyang kepadaNya. Sungguh Maha Besar Dia, terasakan di atas dan di kanan-kiri kita! (*Lun Yu* - *Lun Gi* VII: 13)

shī shī yuē shén zhī gé sī bú kě dù sī shěn kě shè sī
《詩（诗）》曰：神之格思，不可度思，矧可射思。

4. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, “Adapun kenyataan *Tian* - *Thian*

Yang Maha Rokh itu tidak boleh diperkirakan, lebih-lebih tidak dapat ditetapkan."
(*Shi Jing* - Si King III. 3.2.7)

fū wēi zhī xiǎn xiǎn chéng chéng zhī bú kě yǎn rú cǐ fū
夫 微 之 顯 (显)， 誠 (诚) 之 不 可 揜 如 此 夫！

5. Maka sungguhlah jelas sifatNya yang halus itu, tidak dapat disembunyikan dari Iman kita; demikianlah Dia.

BAB XVI. Laku Bakti yang Besar

zǐ yuē shùn qí dà xiào yě yǔ yǔ
子 曰： 舜 其 大 孝 也 與 (与)？

dé wéi wéi shèng shèng rén zūn wéi wéi tiān zǐ fù yǒu sì hǎi zhī nèi
德 爲 (为) 聖 (圣) 人， 尊 爲 (为) 天 子， 富 有 四 海 之 内。

zōng miào xiǎng xiǎng zhī zǐ sūn sūn bǎo zhī
宗 庙 饗 (飨) 之， 子 孫 (孙) 保 之。

1. Nabi bersabda, "Sungguh besar Laku Bakti *Shun* - *Sun*. Kebajikannya sebagai Nabi, keagungannya sebagi raja, kekayaannya meliputi empat samudera, *Zong Miao* - *Cong Bio* (*Miao* - *Bio Leluhur*) nya tetap dipuja dan terpeliharalah anak-cucunya."

gù dà dé bì dé qí wèi bì dé qí lù lù bì dé qí míng bì dé qí shòu shòu
故 大 德 必 得 其 位， 必 得 其 祿 (禄)， 必 得 其 名， 必 得 其 壽 (寿)。

2. "Maka seorang yang mempunyai Kebajikan Besar niscaya mendapat kedudukan, mendapat berkah, mendapat nama dan mendapat panjang usia.

gù tiān zhī shēng wù bì yīn qí cái ér dǔ dǔ yān
故 天 之 生 物， 必 因 其 材 而 篤 (笃) 焉。

gù zāi zhě péi zhī qīng qīng zhě fù zhī
故 栽 者 培 之， 傾 (倾) 者 覆 之。

3. "Demikianlah *Tian* - *Thian* Yang Maha Esa menjadikan segenap wujud,

masing-masing dibantu sesuai dengan sifatnya. Kepada pohon yang bersemi dibantu tumbuh, sementara kepada yang condong dibantu roboh.”

shī shī yuē jiā lè lè jūn zǐ xiǎn xiǎn xiǎn xiǎn lìng dé
《詩 (诗)》 曰 ：嘉 樂 (乐) 君 子 ， 憲 (宪) 憲 (宪) 令 德 。

yí mín yí rén shòu lù lù yū yú tiān
宜 民 宜 人 ， 受 祿 (禄) 於 (于) 天 。

bǎo yòu mìng zhī zì tiān shēn zhī
保 佑 命 之 ，自 天 申 之 。

4. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, ‘Betapa mengagumkan dan bahagia seorang *Jun Zi* - *Kun Cu*, gemilanglah Kebajikannya yang selaras dengan kehendak rakyat dan selaras dengan Kemanusiaan. Diterimanya karunia *Tian* - *Thian*; terlindung Firman yang dikaruniakan kepadanya. Demikianlah selalu di terimanya dari *Tian* - *Thian*.’ (*Shi Jing* - *Si King* III. 2.5.1)

gù dà dé zhě bì shòu mìng
故 大 德 者 必 受 命 。

5. “Maka seorang yang ber-Kebajikan Besar itu niscaya menerima Firman.”

BAB XVII. Yang Berpenerus

zǐ yuē wú wú yōu yōu zhě qí wéi wén wáng hū
子 曰 ：無 (无) 憂 (优) 者 ，其 惟 文 王 乎 ！

yǐ wáng jì wéi wéi fù yǐ wǔ wáng wéi wéi zǐ fù zuò zhī zǐ shù zhī
以 王 季 爲 (为) 父 ，以 武 王 爲 (为) 子 。父 作 之 ，子 述 之 。

1. Nabi bersabda, “Yang tidak pernah bersedih itu ialah Raja *Wen* - *Bun*. Raja *Ji* - *Kwi* sebagai ayahnya dan Raja *Wu* - *Bu* sebagai puteranya. Ayahnya yang meletakkan dasar dan puteranya yang melanjutkan.”

wǔ wáng zuǎn dà wáng wáng jì wén wáng zhī xù xù
武 王 纘 大 王 ， 王 季 ， 文 王 之 緒 (绪) ，

yī yī róng yī ér yǒu tiān xià shēn bú shī tiān xià zhī xiǎn xiǎn míng
壹 (一) 戎 衣 而 有 天 下 ， 身 不 失 天 下 之 顯 (显) 名 ；

zūn wéi wéi tiān zǐ fù yǒu sì hǎi zhī nà
尊 爲 (为) 天 子 ， 富 有 四 海 之 內 ；

zōng miào miào xiǎng xiǎng zhī zǐ sūn sūn bǎo zhī
宗 廟 (庙) 饗 (飨) 之 ， 子 孫 (孙) 保 之 。

2. “Raja *Wu* - *Bu* melanjutkan pekerjaan Raja *Tai* - *Thai*, *Ji* - *Kwi* dan *Wen* - *Bun*. Hanya dengan sekali mengenakan pakaian perang, seluruh dunia menjadi miliknya, tanpa kehilangan keharuman namanya. Keagungannya sebagai raja, kekayaannya meliputi empat penjuru lautan, *Zong Miao* - *Cong Bio* (*Miao* - *Bio* leluhurnya) tetap dipuja dan anak-cucunya terpelihara.”

wǔ wáng mò shòu mìng zhōu gōng chéng wén wǔ zhī dé zhuī wáng dà wáng
武 王 末 受 命 ， 周 公 成 文 武 之 德 ， 追 王 大 王 ，

wáng jì shàng sì xiān gōng yǐ tiān zǐ zhī lǐ lǐ
王 季 ， 上 祀 先 公 以 天 子 之 禮 (礼) 。

sī lǐ lǐ yě dá dá hū zhū zhū hóu dà fu jí shì shù rén
斯 禮 (礼) 也 ， 達 (达) 乎 諸 (诸) 侯 ， 大 夫 ， 及 士 ， 庶 人 。

fù wéi wéi dà fu zǐ wéi wéi shì zàng yǐ dà fu jì yǐ shì
父 爲 (为) 大 夫 ， 子 爲 (为) 士 ， 葬 以 大 夫 ， 祭 以 士 ；

fù wéi wéi shì zǐ wéi wéi dà fu zàng yǐ shì jì yǐ dà fu
父 爲 (为) 士 ， 子 爲 (为) 大 夫 ， 葬 以 士 ， 祭 以 大 夫 。

qī zhī sàng sàng dá dá hū dà fu
期 之 喪 (丧) ， 達 (达) 乎 大 夫 ；

sān nián zhī sàng sàng dá dá hū tiān zǐ
三 年 之 喪 (丧) ， 達 (达) 乎 天 子 ；

fù mǔ zhī sàng sàng wú wú guì guì jiàn jiàn yī yī yě
父 母 之 喪 (丧) ， 無 (无) 貴 (贵) 賤 (贱) 壹 (一) 也 。

3. “Raja *Wu* - *Bu* di dalam usia lanjut baharu menerima Firman (Anugerah). Pangeran *Zhou* - *Ciu* menyempurnakan Kebajikan Raja *Wen* - *Bun* dan *Wu* - *Bu* dengan memuliakan Raja *Tai* - *Thai* dan *Ji* - *Kwi* dengan gelar ‘raja’ dan menyembahyangi dengan upacara kerajaan kepada leluhurnya. Upacara ini diluaskan sehingga kepada pangeran-pangeran, pembesar-pembesar, para Siswa dan rakyat jelata. Ditetapkan peraturan: bagi seorang ayah yang berpangkat pembesar sedang puteranya adalah seorang Siswa; maka bila sang ayah meninggal dunia, upacara penguburannya sebagai seorang pembesar, dan upacara sembahyangnya dilakukan sebagai Siswa.
Sebaliknya, seorang ayah yang hanya seorang Siswa dan puteranya seorang pembesar; maka bila sang ayah meninggal dunia, upacara penguburannya sebagai seorang Siswa sedang upacara sembahyangnya dilakukan sebagai pembesar. Upacara setahun berkabung (kematian paman) ditetapkan berlaku sampai kepada pembesar, sedang upacara tiga tahun berkabung (kematian orang tua) ditetapkan sampai kepada raja. Demikianlah di dalam upacara berkabung untuk ayah-bunda, mulia dan hina hanya satu peraturannya.” (*Lun Yu* - *Lun Gi* VI: 24; VII:5; XVII: 21)

BAB XVIII. Sempurnanya Bakti

zǐ yuē wǔ wáng zhōu gōng qí dá dá xiào yǐ hū
子 曰 ： 武 王 ， 周 公 ， 其 達 (达) 孝 矣 乎 ！

1. Nabi bersabda, “Sungguh sempurna Laku Bakti Raja *Wu* - *Bu* dan Pangeran *Zhou* - *Ciu*.”

fū xiào zhě shàn jì jì rén zhī zhì shàn shù rén zhī shì zhě yě
夫 孝 者 ， 善 繼 (继) 人 之 志 ， 善 述 人 之 事 者 也 。

2. “Adapun yang dinamai berbakti ialah dapat baik-baik meneruskan pekerjaan mulia manusia/orang tuanya.

chūn qiū xiū qí zǔ miào miào chén chén qí zōng qì shè shè qí shang yī
春 秋 修 其 祖 廟 (庙) ， 陳 (陈) 其 宗 器 ， 設 (设) 其 裳 衣 ，

jiàn jiàn qí shí shí
薦 (荐) 其 時 食 。

3. “Di dalam Sembahyang Musim Semi dan Sembahyang Musim Rontok hendaklah dibangun kembali *Zu Miao* - *Co Bio* (*Miao* - *Bio* leluhur), diatur rapi barang-barang warisannya, diatur rapi pakaian-pakaiannya dan disajikan makanan sesuai dengan musimnya.”

zōng miào miào zhī lǐ lǐ suǒ yǐ xù zhāo mù yě
宗 廟 (庙) 之 禮 (礼) ， 所 以 序 昭 穆 也 ；

xù jué suǒ yǐ biàn guì guì jiàn jiàn yě xù shì suǒ yǐ biàn xiàn xiàn yě
序 爵 ， 所 以 辨 貴 (贵) 賤 (贱) 也 ； 序 事 ， 所 以 辨 賢 (贤) 也 ；

lǚ chóu xià wéi wéi shàng suǒ yǐ dǎi jiàn jiàn yě
旅 酬 下 爲 (为) 上 ， 所 以 逮 賤 (贱) 也 ；

yàn máo suǒ yǐ xù chǐ chǐ yě
燕 毛 ， 所 以 序 齒 (齿) 也 。

4. “Di dalam upacara di *Zong Miao* - *Cong Bio* (*Miao* - *Bio* leluhur), orang-orang yang sama (marga) diatur kiri dan kanan, sehingga dapat dibedakan jauh dekat hubungan kekeluargaannya. Orang-orang dari marga lain dibagi menurut tingkat kedudukannya, sehingga dapat dibedakan tinggi rendah kedudukannya. Bagi para petugas diatur menurut tugasnya, sehingga dapat dibedakan kecakapannya.
Kemudian para hadirin saling memberi selamat, dengan pihak yang muda menyampaikan minuman kepada yang lebih tua. Dengan demikian pihak muda mendapat berkah. Apabila upacara itu telah selesai, lalu dibagilah tempat duduk menurut warna rambutnya, sehingga dapat dibedakan tingkat usianya.

jiàn jī wèi xíng qí lǐ lǐ zòu qí lè lè jìng qí suǒ zūn
踐 其 位 ， 行 其 禮 (礼) ， 奏 其 樂 (乐) ， 敬 其 所 尊 ，

ài qí suǒ qīn qīn shì sǐ rú shì shēng shì wáng rú shì cún xiào zhī zhì yě
愛 其 所 親 (亲) 。事 死 如 事 生 ，事 亡 如 事 存 ， 孝 之 至 也 。

5. “Dengan demikian dapat memberi kedudukan kepada leluhur dan menjalankan upacara. Kemudian ditabuh musik leluhur dan menghormati yang diagungkan oleh

leluhur, melayani kepada yang telah mangkat sebagai melayani yang masih hidup, melayani kepada yang sudah tiada sebagai melayani kepada yang masih ada. Demikanlah Laku Bakti yang sempurna.

jiāo shè zhī l ǐ l ǐ suǒ y ǐ shì shàng d ì yě
郊 社 之 禮 (礼) ， 所 以 事 上 帝 也 。

zōng miào miào zhī l ǐ l ǐ suǒ y ǐ s ì hū q í xiān yě
宗 廟 (庙) 之 禮 (礼) ， 所 以 祀 乎 其 先 也 。

míng hū jiāo shè zhī l ǐ l ǐ t ì cháng cháng zhī y ì y ì
明 乎 郊 社 之 禮 (礼) ， 禘 嘗 (尝) 之 義 (义) ，

zhì guó guó q í rú shì zhū zhǎng hū
治 國 (国) 其 如 示 諸 掌 乎 ！

6. “Dengan melakukan upacara Sembahyang *Jiao* - *Kau* dan *She* - *Sia*, berarti melakukan pengabdian kepada *Shang Di* - *Siang Tee*, *Tian* - *Thian* Yang Maha Tinggi; dengan melakukan upacara di *Zong Miao* - *Cong Bio* (*Miao* - *Bio* leluhur) berarti memberikan persembahan kepada nenek-moyang.
Kalau orang dapat mengerti jelas tata upacara Sembahyang *Jiao* - *Kau* dan *She* - *Sia* serta makna Sembahyang *Di* - *Tee* dan *Chang* - *Siang*, maka untuk mengatur negera laksana melihat tapak tangan saja.” (*Lun Yu* - *Lun Gi* III: 10)

BAB XIX. Jalan Suci dan Pemerintahan

ā i gōng wèn wèn zhèng
哀 公 問 (问) 政 。

1. Pangeran *Ai* - *Ai* bertanya tentang pemerintahan. (*Lun Yu* - *Lun Gi* II: 19)

z ǐ yuē wén wǔ zhī zhèng bù zài fāng cè q í rén cún zé zé q í zhèng j u j ǔ
子 曰 ： 文 武 之 政 ，布 在 方 策 。其 人 存 ，則 (则) 其 政 舉 (举);

q í rén wáng zé zé q í zhèng x ī
其 人 亡 ，則 (则) 其 政 息 。

2. Nabi bersabda, “Tatanegara Raja *Wen* - *Bun* dan *Wu* - *Bu* termaktub di dalam Kitab yang dibuat dari potongan-potongan bambu dan kayu. Kalau orang yang dapat menjalankan masih ada, pemerintahan semacam itu dapat dijalankan. Kalau orangnya sudah tiada, maka pemerintahan demikaian akan berakhir pula.

rén dào mǐn zhèng dì dào mǐn shù shù fū zhèng yě zhě pú lǜ lú yě

人道敏政，地道敏樹(树)。夫政也者，蒲盧(卢)也。

3. “Adapun Jalan Suci manusia itu akan menyempurnakan pemerintahan, dan Jalan Suci bumi itu ialah menyempurnakan tumbuhnya pohon-pohonan. Maka, bila ada orang yang tepat di dalam pemerintahan, urusan pemerintahan itupun akan menjadi mudah laksana tumbuhnya tanaman *Pu Lu* - *Pau Lo*.

gù wéi wéi zhèng zài rén qǔ rén yǐ shēn xiū shēn yǐ dào xiū dào yǐ rén

故爲(为)政在人，取人以身，修身以道，修道以仁。

4. “Maka pemerintahan itu bergantung pada orangnya, orang itu bergantung pada diri pribadinya; untuk membina diri itu harus hidup dalam Jalan Suci dan untuk membina Jalan Suci itu harus hidup dalam Cinta Kasih.”

rén zhě rén yě qīn qīn qīn qīn wéi wéi dà

仁者，人也，親(亲)親(亲)爲(为)大。

yì yì zhě yí yě zūn xiàn xiàn wéi wéi dà

義(义)者，宜也，尊賢(贤)爲(为)大。

qīn qīn qīn qīn zhī shā shā zūn xiàn xiàn zhī děng lǐ lǐ suǒ shēng yě

親(亲)親(亲)之殺(杀)，尊賢(贤)之等，禮(礼)所生也。

5. “Cinta Kasih itulah Kemanusiaan, dan mengasihi orang tua itulah yang terbesar. Kebenaran itulah kewajiban hidup, dan memuliakan para bijaksana itulah yang terbesar. Perbedaan dalam mengasihi orang tua dan pertingkatan dalam memuliakan para bijaksana itu terjadi oleh adanya Tata Susila.”
(*Meng Zi* - *Bing Cu* VII B: 16; IIA: 5)

zài xià wèi bú huò hū shàng mín bù kě dé ér zhì yǐ

在下位不獲乎上，民不可得而治矣！

6. “Bila pihak bawah tidak mendapat kepercayaan pihak atas, simpati rakyatpun tidak akan didapat dan pemerintahan takkan berjalan lancar.”

gù jūn zǐ bú kě yǐ bú xiū shēn
故 君 子 不 可 以 不 修 身 。

sī xiū shēn bú kě yǐ bú shì qīn qīn
思 修 身 ，不 可 以 不 事 親 (亲) ；

sī shì qīn qīn bú kě yǐ bú zhī rén
思 事 親 (亲) ，不 可 以 不 知 人 ；

sī zhī rén bú kě yǐ bú zhī tiān
思 知 人 ，不 可 以 不 知 天 。

7. “Maka seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* tidak boleh tidak membina diri; bila berhasrat membina diri, tidak boleh tidak mengabdi kepada orang tua; bila berhasrat mengabdi kepada orang tua, tidak boleh tidak mengenal manusia, dan bila berhasrat mengenal manusia, tidak boleh tidak mengenal kepada *Tian* - *Thian*.”

tiān xià zhī dá dá dào wǔ suǒ yǐ xíng zhī zhě sān
天 下 之 達 (达) 道 五 ，所 以 行 之 者 三 。

yuē jūn chén yě fù zǐ yě fū fù fù yě kūn dì yě
曰 ： 君 臣 也 ，父 子 也 ，夫 婦 (妇) 也 ， 昆 弟 也 。

péng yǒu zhī jiāo yě wǔ zhě tiān xià zhī dá dá dào yě
朋 友 之 交 也 ；五 者 ， 天 下 之 達 (达) 道 也 。

zhī rén yǒng sān zhě tiān xià zhī dá dá dé yě
知 ，仁 ， 勇 ，三 者 ，天 下 之 達 (达) 德 也 。

suǒ yǐ xíng zhī zhě yī yī yě
所 以 行 之 者 壹 (一) 也 。

8. “Adapun Jalan Suci yang harus ditempuh di dunia ini mempunyai Lima Perkara dengan Tiga Pusaka di dalam menjalankannya, yakni: hubungan raja dengan menteri, ayah dengan anak, suami dengan istri, kakak dengan adik dan kawan dengan sahabat; Lima Perkara inilah Jalan Suci yang ditempuh di dunia. Kebijaksanaan, Cinta Kasih dan Berani; Tiga Pusaka inilah Kebajikan yang harus ditempuh. Maka

yang hendak menjalani haruslah Satu tekadnya.”

huò shēng ér zhī zhī huò xué xué ér zhī zhī huò kùn ér zhī zhī
或 生 而 知 之 ，或 學 (学) 而 知 之 ，或 困 而 知 之 ；

jí qí zhī zhī yī yī yě
及 其 知 之 壹 (一) 也 。

huò ān ér xíng zhī huò lì ér xíng zhī huò miǎn qiáng qiǎng ér xíng zhī
或 安 而 行 之 ，或 利 而 行 之 ，或 勉 強 (强) 而 行 之 ；

jí qí chéng gōng yī yī yě
及 其 成 功 壹 (一) 也 。

9. “Ada orang yang sejak lahir sudah bijaksana, ada yang karena belajar lalu bijaksana, dan ada yang karena menanggung sengsara lalu bijaksana; tetapi Kebijaksanaan itu Satu juga.

Ada orang yang dengan tenang-tenteram dapat menjalani, ada yang karena melihat faedahnya lalu dapat menjalani, dan ada pula yang dengan susah payah memaksa diri untuk menjalani. Tetapi hasilnya akan Satu juga.” (*Lun Yu* - *Lun Gi* XIII: 9)

zǐ yuē hào xué xué jìn hū zhī lì xíng jìn hū rén zhī chǐ jìn hū yǒng
子 曰 ：好 學 (学) 近 乎 知 ，力 行 近 乎 仁 ，知 耻 近 乎 勇 。

10. Nabi bersabda, “Suka belajar itu mendekatkan kita kepada Kebijaksanaan; dengan sekuat tenaga melaksanakan tugas mendekatkan kita kepada Cinta Kasih dan Rasa Tahu Malu mendekatkan kita kepada Berani.” (*Lun Yu* - *Lun Gi* IX: 29)

zhī sī sān zhě zé zé zhī suǒ yǐ xiū shēn
知 斯 三 者 ，則 (则) 知 所 以 修 身 ；

zhī suǒ yǐ xiū shēn zé zé zhī suǒ yǐ zhì rén
知 所 以 修 身 ，則 (则) 知 所 以 治 人 ；

zhī suǒ yǐ zhì rén zé zé zhī suǒ yǐ zhì tiān xià guó guó jiā yǐ
知 所 以 治 人 ，則 (则) 知 所 以 治 天 下 國 (国) 家 矣 。

11. “Bila dapat memahami ke Tiga Pusaka itu, niscaya dapat memahami pula

bagaimana dapat membina diri; bila telah memahami bagaimana harus membina diri, niscaya dapat memahami pula bagaimana cara mengatur manusia; bila telah memahami bagaimana cara mengatur manusia, niscaya dapat pula memahami bagaimana harus mengatur dunia, Negara dan rumah tangga.”

fán wéi wèi tiān xià guó guó jiā yǒu jiǔ jīng
凡 爲 (为) 天 下 國 (国) 家 有 九 经 。

yuē xiū shēn yě zūn xiàn xiàn yě qīn qīn qīn qīn yě jìng dà chén yě
曰 ：修 身 也 ，尊 賢 (贤) 也 ， 親 (亲) 親 (亲) 也 ，敬 大 臣 也 ，

tǐ tǐ qún chén yě zǐ shù mín yě lái lái bǎi gōng yě róu yuǎn yuǎn rén yě
體 (体) 群 臣 也 ，子 庶 民 也 ，來 (来) 百 工 也 ，柔 遠 (远) 人 也 ，

huái huái zhū zhū hóu yě
懷 (怀) 諸 (诸) 侯 也 。

12. “Untuk memimpin dunia, Negara dan rumah tangga, ada sembilan pedoman, yakni: membina diri, memuliakan para bijaksana, mengasihi orang tua, menghormati menteri-menteri besar, bertepasarira kepada menteri-menteri bawahan, mencintai rakyat sebagai mencintai anak sendiri, mengundang beratus macam ahli, merawankan hati orang-orang yang datang dari tempat jauh dan menimbulkan rasa patuh dari para pangeran.”

xiū shēn zé zé dào lì zūn xiàn xiàn zé zé bù huò
修 身 則 (则) 道 立 ；尊 賢 (贤) 則 (则) 不 惑 ；

qīn qīn qīn qīn zé zé zhū zhū fù kūn dì bú yuàn
親 (亲) 親 (亲) 則 (则) 諸 (诸) 父 昆 弟 不 怨 ；

jìng dà chén zé zé bú xuàn
敬 大 臣 則 (则) 不 眩 ；

tǐ tǐ qún chén zé zé shì zhī bào bào lǐ lǐ zhòng
體 (体) 群 臣 則 (则) 士 之 報 (报) 禮 (礼) 重 ；

zǐ shù mín zé zé bǎi xìng quàn quàn
子 庶 民 則 (则) 百 姓 勸 (劝) ；

lái lái bǎi gōng zé zé cái cái yòng zú
來 (来) 百 工 則 (则) 財 (财) 用 足；

róu yuǎn yuǎn rén zé zé sì fāng guī guī zhī
柔 遠 (远) 人 則 (则) 四 方 歸 (归) 之；

huái huái zhū zhū hóu zé zé tiān xià wèi zhī
懷 (怀) 諸 (诸) 侯 則 (则) 天 下 畏 之。

13. “Dengan membina diri kita dapat menegakkan Jalan Suci; dengan memuliakan para bijaksana, kita dapat menghindarkan kesesatan; dengan mengasihi orang tua kita dapat menghindarkan sesalan para bapak, kakak dan adik; dengan menghormat menteri besar, berarti kita memberi keteguhan hati; dengan bertepasasira kepada menteri bawahan, menyebabkan mereka akan bersungguh-sungguh hati untuk membalas Kesusilaan; dengan mencintai rakyat sebagai mencintai anak sendiri, menyebabkan mereka mudah diatur; dengan mengundang beratus macam kaum ahli, kita mencukupkan segenap keperluan; dengan merawankan hati orang yang datang dari tempat jauh, kita menjadikan orang-orang dari empat penjuru datang; dan dengan menimbulkan rasa patuh dari para pangeran, menjadikan dunia menaruh hormat.”

zhāi zhāi míng shèng fú fēi lǐ lǐ bú dòng dòng suǒ yǐ xiū shēn yě
齋 (斋) 明 盛 服，非 禮 (礼) 不 動 (动)， 所 以 修 身 也；

qù chán chán yuǎn yuǎn sè jiàn jiàn huò huò ér guì guì dé
去 讒 (谗) 遠 (远) 色， 賤 (贱) 貨 (货) 而 貴 (贵) 德，

suǒ yǐ quàn quàn xiàn xiàn yě
所 以 勸 (劝) 賢 (贤) 也；

zūn jī wèi zhòng qí lù tong qí hào wù
尊 其 位， 重 其 禄， 同 其 好 恶，

suǒ yǐ quàn quàn qīn qīn qīn qīn yě
所 以 勸 (劝) 親 (亲) 親 (亲) 也；

guān shèng rèn shǐ suǒ yǐ quàn quàn dà chén yě
官 盛 任 使， 所 以 勸 (劝) 大 臣 也；

zhōng xìn zhòng lù lù suǒ yǐ quàn quàn shì yě
忠 信 重 祿 (禄)， 所 以 勸 (劝) 士 也；

shí shǐ báo liǎn liǎn suǒ yǐ quàn quàn bǎi xìng yě
时 使 薄 斂 (敛)，所 以 勸 (劝) 百 姓 也 ；

rì shěng yuè shì shì jì bǐng chēng chēng shì suǒ yǐ quàn quàn bǎi gōng yě
日 省 月 試 (试)，既 禀 稱 (称) 事 ，所 以 勸 (劝) 百 工 也 ；

sòng wǎng yíng lái jiā shàn ér jīn bù néng suǒ yǐ róu yuǎn yuǎn rén yě
送 往 迎 来 ，嘉 善 而 矜 不 能 ，所 以 柔 遠 (远) 人 也 ；

jì jì jué jué shì ju jǔ fèi fèi guó guó zhì luàn luàn chí wēi
繼 (继) 絕 (绝) 世 ，舉 (举) 廢 (废) 國 (国)，治 亂 (乱) 持 危 ，

cháo pìn yǐ shíshí shí hòu wǎng ér báo lái suǒ yǐ huái huái zhū zhū hóu yě
朝 聘 以 時時 (时) ，厚 往 而 薄 来 ，所 以 懷 (怀) 諸 (诸) 侯 也 。

14. “Dengan berpuasa, membersihkan hati, mengenakan pakaian lengkap, tidak melakukan yang tidak susila, kita dapat membina diri. Dengan menyingkirkan kaum penghasut, menjauhi foya-foya, tidak mengutamakan harta dan memuliakan Kebajikan, akan dapat menarik para bijaksana. Dengan memuliakan kedudukan, memberi gaji cukup, mengimbangi apa yang disuka dan dibenci manusia, akan dapat menganjurkan rakyat mengasihi orang tua.
Dengan melengkapi anggota tiap-tiap jawatan, akan dapat menarik para pembesar tinggi. Dengan sikap Satya, dapat dipercaya dan memberi gaji cukup akan dapat menarik para menteri bawahan. Dengan mengingat waktu di dalam memerintah rakyat, meringankan beban pajak, akan dapat menarik hati rakyat. Dengan tiap hari melakukan pemeriksaan, tiap bulan melakukan pengujian dan menimbang pemberian tunjangan atas hasil pekerjaan, akan dapat menarik beratus macam kaum ahli. Dengan mengantarkan mereka yang pergi, menyambut mereka yang datang, menghargai yang baik dan cakap serta menaruh simpati kepada yang tidak pandai, akan dapat merawankan hati orang yang datang dari tempat jauh. Dengan melanjutkan persembahyangan bagi mereka yang putus turunan, membangun kembali tempat-tempat yang hancur, menenteramkan yang kacau, menolong yang berkesukaran, bersidang tepat pada waktunya, banyak memberi dan sedikit menerima, akan dapat mendatangkan rasa hormat di hati para pangeran.”

fán wéi wèi tiān xià guó guó jiā yǒu jiǔ jīng suǒ yǐ xíng zhī zhě yī yī yě
凡 爲 (为) 天 下 國 (国) 家 有 九 经 ，所 以 行 之 者 壹 (一) 也 。

15. “Memang untuk memimpin dunia ada sembilan pedomannya; tetapi untuk

melaksanakan ini hanya Satu dasarnya.”

fán shì yù zé zé lì bú yù zé zé fèi fèi
凡 事 豫 則 (则) 立，不 豫 則 (则) 廢 (废)。

yán qián dìng zé zé bú jiá shì qián dìng zé zé bú kùn
言 前 定，則 (则) 不 跲；事 前 定，則 (则) 不 困；

xíng qián dìng zé zé bú jiù dào qián dìng zé zé bú qióng qióng
行 前 定，則 (则) 不 疚；道 前 定，則 (则) 不 窮 (穷)。

16. “Di dalam tiap perkara bila ada rencana yang pasti, niscaya dapat berhasil; bila tanpa rencana yang pasti, niscaya gagal. Di dalam berbicara bila lebih dahulu mempunyai ketetapan, niscaya tidak gagap. Di dalam pekerjaan bila lebih dahulu mempunyai ketetapan, niscaya tidak akan berbuat terlanjur. Di dalam menjalankan sesuatu bila lebih dahulu mempunyai ketetapan, niscaya tidak akan menemui jalan buntu. Di dalam berusaha hidup sesuai dengan Jalan Suci bila lebih dahulu mempunyai ketetapan, niscaya tidak akan mengalami keputus-asaan.

zài xià wèi bú huò huò hū shàng mín bù kě dé ér zhì yǐ
在 下 位 不 獲 (获) 乎 上，民 不 可 得 而 治 矣。

huò huò hū shàng yǒu dào bú xìn hū péng yǒu bú huò huò hū shàng yǐ
獲 (获) 乎 上 有 道：不 信 乎 朋 友，不 獲 (获) 乎 上 矣；

xìn hū péng yǒu yǒu dào bú shùn shùn hū qīn qīn bú xìn hū péng yǒu yǐ
信 乎 朋 友 有 道：不 順 (顺) 乎 親 (亲)，不 信 乎 朋 友 矣；

shùn shùn hū qīn qīn yǒu dào fǎn zhū zhū shēn bú chéng chéng
順 (顺) 乎 親 (亲) 有 道：反 諸 (诸) 身 不 誠 (诚)，

bú shùn shùn hū qīn qīn yǐ
不 順 (顺) 乎 親 (亲) 矣；

chéng chéng shēn yǒu dào bú míng hū shàn bú chéng chéng hū shēn yǐ
誠 (诚) 身 有 道：不 明 乎 善，不 誠 (诚) 乎 身 矣。

17. Bila pihak bawah tidak mendapat kepercayaan dari pihak atas, simpati rakyat tidak akan didapat dan pemerintah takkan berjalan lancar. Untuk mendapatkan kepercayaan dari pihak atas ada jalannya; bila tidak mendapat kepercayaan dari teman-teman, niscaya tidak akan mendapat kepercayaan dari pihak atas;

untuk mendapatkan kepercayaan dari teman-teman ada jalannya: bila tidak patuh kepada orang tua, niscaya tidak akan mendapat kepercayaan dari teman-teman; untuk dapat patuh kepada orang tua ada jalannya: bila tidak dapat memenuhi diri dengan Iman, niscaya tidak dapat patuh kepada orang tua; untuk dapat memenuhi diri dengan Iman, ada jalannya: bila tidak dapat benar-benar sadar tentang apa yang baik, niscaya tidak dapat memenuhi diri dengan Iman.

chéng chéng zhě tiān zhī dào yě chéng chéng zhī zhě rén zhī dào yě
誠 (诚) 者 ， 天 之 道 也 ； 誠 (诚) 之 者 ， 人 之 道 也 。

chéng chéng zhě bú miǎn ér zhōng bú sī ér dé cóng cóng róng zhōng dào
誠 (诚) 者 ，不 勉 而 中 ，不 思 而 得 ， 從 (从) 容 中 道 ，

shèng shèng rén yě
聖 (圣) 人 也 。

chéng chéng zhī zhě zé zé shàn ér gù zhí zhí zhī zhě yě
誠 (诚) 之 者 ， 擇 (择) 善 而 固 執 (执) 之 者 也 。

18. "Iman, ialah Jalan Suci *Tian* - *Thian* Yang Maha Esa; berusaha beroleh Iman, itulah Jalan Suci manusia. Yang sudah di dalam Iman itu, dengan tanpa memaksakan diri, telah dapat berlaku Tengah; dengan tanpa berpikir-pikir, telah berhasil dan dengan wajar selaras dengan Jalan Suci, Dialah seorang Nabi. Yang beroleh Iman itu ialah orang yang setelah memilih kepada yang baik, lalu didekap sekokoh-kokohnya."

bó xué xué zhī shěn shěn wèn wèn zhī shèn sī zhī míng biàn zhī
博 學 (学) 之 ， 審 (审) 問 (问) 之 ， 慎 思 之 ， 明 辨 之 ，

dǔ dǔ xíng zhī
篤 (笃) 行 之

19. "Banyak-banyaklah belajar, pandai-pandailah bertanya, hati-hatilah memikirkannya, jelas-jelaslah menguraikannya dan sungguh-sungguhlah melaksanakannya."

yǒu fú xué xué xué xué zhī fú néng fú cuò yě
有 弗 學 (学) ， 學 (学) 之 弗 能 弗 措 也 ；

yǒu fú wèn wèn wèn wèn zhī fú zhī fú cuò yě
有 弗 問 (问) ， 問 (问) 之 弗 知 弗 措 也 ；

yǒu fú sī sī zhī fú dé fú cuò yě yǒu fú biàn biàn zhī fú míng fú cuò yě
有弗思，思之弗得弗措也；有弗辨，辨之弗明弗措也；

yǒu fú xíng xíng zhī fú dǔ dǔ fú cuò yě
有弗行，行之弗篤(笃)弗措也。

rén yī yī néng zhī jǐ bǎi zhī rén shí néng zhī jǐ qiān zhī
人壹(一)能之，己百之；人十能之，己千之。

20. “Memang ada hal yang tidak dipelajari, tetapi hal yang dipelajari bila belum dapat janganlah dilepaskan; ada hal yang tidak ditanyakan, tetapi hal yang ditanyakan bila belum sampai benar-benar mengerti janganlah dilepaskan; ada hal yang tidak dipikirkan, tetapi hal yang dipikirkan bila belum dapat dicapai janganlah dilepaskan; ada hal yang tidak diuraikan, tetapi hal yang diuraikan bila belum terperinci jelas janganlah dilepaskan; dan ada hal yang tidak dilakukan, tetapi hal yang dilakukan bila belum dapat dilaksanakan sepenuhnya janganlah dilepaskan. Bila orang lain dapat melakukan hal itu dalam satu kali, diri sendiri harus berani melakukan seratus kali. Bila orang lain dapat melakukan dalam sepuluh kali, diri sendiri harus berani melakukan seribu kali.”

guǒ néng cǐ dào yǐ suī suī yú bì míng suī suī róu bì qiáng qiáng
果能此道矣，雖(虽)愚必明，雖(虽)柔必強(强)。

21. “Hasil yang dapat dicapai dengan jalan ini, sekalipun yang bodoh akan menjadi mengerti, sekalipun yang lemah akan menjadi kuat.”

BAB XX. Iman dan Sadar

zì chéng chéng míng wèi wèi zhī xìng zì míng chéng chéng wèi wèi zhī
自誠(诚)明，謂(谓)之性；自明誠(诚)，謂(谓)之

jiào
教。

chéng chéng zé zé míng yǐ míng zé zé chéng chéng yǐ
誠(诚)則(则)明矣，明則(则)誠(诚)矣。

1. “Orang yang oleh Iman lalu sadar, dinamai hasil perbuatan Watak Sejati; dan orang yang karena sadar lalu beroleh Iman, dinamai hasil mengikuti agama. Demikianlah Iman itu menjadikan orang sadar dan kesadaran itu menjadikan orang beroleh Iman.

BAB XXI. Yang mencapai Puncak Iman

wéi tiān xià zhì chéng chéng wéi wéi néng jìn jìn qí xìng
唯 天 下 至 誠 (诚) ， 爲 (为) 能 盡 (尽) 其 性 ；

néng jìn jìn qí xìng zé zé néng jìn jìn rén zhī xìng
能 盡 (尽) 其 性 ， 則 (则) 能 盡 (尽) 人 之 性 ；

néng jìn jìn rén zhī xìng zé zé néng jìn jìn wù zhī xìng
能 盡 (尽) 人 之 性 ， 則 (则) 能 盡 (尽) 物 之 性 ；

néng jìn jìn wù zhī xìng zé zé kě yǐ zàn zàn dà dì zhī huà yù
能 盡 (尽) 物 之 性 ， 則 (则) 可 以 贊 (赞) 大 地 之 化 育 ；

kě yǐ zàn zàn tiān dì zhī huà yù zé zé kě yǐ yǔ yǔ tiān dì cān yǐ
可 以 贊 (赞) 天 地 之 化 育 ， 則 (则) 可 以 與 (与) 天 地 参 矣 。

1. Hanya orang yang telah mencapai puncak Iman di dunia ini, dapat sempurna mengembangkan Watak Sejatinya. Karena dapat sempurna mengambangkan Watak Sejatinya, maka dapat membantu mengambangkan Watak Sejati orang lain; karena dapat membantu mengambangkan Watak Sejati orang lain, maka akan dapat pula membantu mengembangkan Watak Sejati segenap wujud; karena dapat membantu mengembangkan Watak Sejati segenap wujud, maka dapat membantu langit dan bumi menyelenggarakan peleburan dan pengembangan; karena dapat membantu langit dan bumi menyelenggarakan peleburan dan pengembangan, maka menjadi tritunggal dengan langit dan bumi. (*Shu Jing* - *Su King* IV.4.2)

BAB XXII. Yang Tingkat ke Dua

qí cì zhì qǔ qǔ néng yǒu chéng chéng
其 次 致 曲 ， 曲 能 有 誠 (诚) 。

chéng chéng zé zé xíng xíng zé zé zhù zhù zé zé míng
誠 (诚) 則 (则) 形 ， 形 則 (则) 著 ， 著 則 (则) 明 ，

míng zé zé dòng dòng dòng dòng zé zé biàn biàn biàn biàn zé zé huà
明 則 (则) 動 (动) ， 動 (动) 則 (则) 變 (变) ， 變 (变) 則 (则) 化 。

wéi tiān xià zhì chéng chéng wéi wéi néng huà
唯 天 下 至 誠 (诚) 爲 (为) 能 化 。

1. Orang tingkat ke dualah yang walau harus menempuh cara berbelit-belit, akhirnya dapat beroleh Iman. Iman itu menjadikan bentuk, bentuk menjadikan kenyataan, kenyataan menjadikan gilang-gemilang, gilang-gemilang menjadikan gerak, gerak menjadikan perubahan dan perubahan menjadikan peleburan. Hanya orang yang beroleh puncak Iman di dunia ini dapat melakukan peleburan.

BAB XXIII. Tanda-Tanda Ajaib

zhì chéng chéng zhī dào kě yǐ qián zhī
至 誠 (诚) 之 道 ，可 以 前 知 。

guó guó jiā jiāng jiāng xìng xìng bì yǒu zhēn zhēn xiáng
國 (国) 家 將 (将) 興 (兴) ，必 有 禎 (祯) 祥 ；

guó guó jiā jiāng jiāng wáng bì yǒu yāo niè
國 (国) 家 將 (将) 亡 ，必 有 妖 孽 。

jiàn jiàn hū shī guī guī dòng dòng hū sì tǐ tǐ
見 (见) 乎 蓍 龜 (龟) ， 動 (动) 乎 四 體 (体) 。

huò huò fú jiāng jiāng zhì shàn bì xiān zhī zhī
禍 (祸) 福 將 (将) 至 ： 善 ，必 先 知 之 ；

bú shàn bì xiān zhī zhī gù zhì chéng chéng rú shén
不 善 ，必 先 知 之 。 故 至 誠 (诚) 如 神 。

1. Jalan Suci seorang yang mencapai puncak Iman itu menjadikan dapat mengetahui tentang apa yang akan terjadi. Negara yang akan berkembang niscaya ada gejala-gejala yang membawa bahagia, dan Negara yang akan musna niscaya ada gejala-gejala yang jahat. Hal itu dapat diketahui dari tanda-tanda yang terdapat pada rumput *Shi* - *Si* atau pada tempurung kura-kura dan nampak pula di dalam gerakan-gerakan anggota badan. Tentang datangnya celaka atau bahagia itu, yang baik akan diketahui lebih dahulu dan yang tidak baikpun akan diketahui lebih dahulu.

Maka yang beroleh puncak Iman itu akan seperti malaikat.
(*Shu Jing* - *Su King* II 2.2; V 4.2)

BAB XXIV. Iman dan Jalan Suci

chéng chéng zhě zì chéng yě ér dào zì dào yě
誠 (诚) 者 ， 自 成 也 ； 而 道 ， 自 道 也 。

1. Iman itu harus disempurnakan sendiri dan Jalan Suci itu harus dijalani sendiri pula.

chéng chéng zhě wù zhī zhōng shǐ bú chéng chéng wú wú wù
誠 (诚) 者 ， 物 之 终 始 ， 不 誠 (诚) 無 (无) 物 。

shì gù jūn zǐ chéng chéng zhī wéi wéi guì guì
是 故 君 子 誠 (诚) 之 爲 (为) 貴 (贵) 。

2. Iman itulah pangkal dan ujung segenap wujud. Tanpa Iman, suatupun tiada. Maka, seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* memuliakan Iman.

chéng chéng zhě fēi zì chéng jǐ ér yǐ yě suǒ yǐ chéng wù yě
誠 (诚) 者 ， 非 自 成 己 而 已 也 ， 所 以 成 物 也 。

chéng jǐ rén yě chéng wù zhī yě
成 己 ， 仁 也 ； 成 物 ， 知 也 。

xìng zhī dé yě hé wài nèi zhī dào yě gù shí shí cuò zhī yí yě
性 之 德 也 ， 合 外 内 之 道 也 ， 故 時 (时) 措 之 宜 也 。

3. Iman itu bukan dimaksudkan selesai dengan menyempurnakan diri sendiri, melainkan menyempurnakan segenap wujud juga. Cinta Kasih itu menyempurnakan diri dan Bijaksana itu menyempurnakan segenap wujud. Inilah Kebajikan Watak Sejati dan inilah Keesaan Luar Dalam dari pada Jalan Suci. Maka setiap saat jangan dilalaikan.

BAB XXV. Keabadian

gù zhì chéng chéng wú wú xī
故 至 誠 (诚) 無 (无) 息 。

1. Maka yang mencapai puncak Iman itu tiada saat berhenti.

bú xī zé zé jiǔ jiǔ zé zé zheng zhēng
不 息 則 (则) 久 ， 久 則 (则) 徵 (征) ，

zheng zhēng zé zé yōu yuǎn yuǎn yōu yuǎn yuǎn zé zé bó hòu
徵 (征) 則 (则) 悠 遠 (远) ， 悠 遠 (远) 則 (则) 博 厚 ，

bó hòu zé zé gāo míng
博 厚 則 (则) 高 明 。

2. Tiada saat berhenti maka berlangsung lamalah Dia; karena berlangsung lama Dia menghimpun banyak pengetahuan; karena menghimpun banyak pengetahuan, jauhlah yang dicapaiNya, karena jauh yang dicapaiNya, maka luas dan teballah pengertiannya; karena luas dan tebal pengertianNya, maka tinggi dan cemerlanglah Dia.

bó hòu suǒ yǐ zǎi zǎi wù yě gāo míng suǒ yǐ fù wù yě
博 厚 ， 所 以 載 (载) 物 也 ； 高 明 ， 所 以 覆 物 也 ；

yōu jiǔ suǒ yǐ chéng wù yě
悠 久 ， 所 以 成 物 也 。

3. Karena luas dan tebal maka mendukung segenap wujud; karena tinggi dan cemerlang, maka melindungi segenap wujud dan karena berlangsung lama dan jauh maka menyempurnakan segenap wujud.

bó hòu pèi dì gāo míng pèi tiān yōu jiǔ wú wú jiāng
博 厚 配 地 ， 高 明 配 天 ， 悠 久 無 (无) 疆 。

4. Luas dan tebal itu menyebabkan Ia selaras dengan bumi, tinggi dan cemerlang itu menyebabkan Ia selaras dengan langit. Berlangsung lama dan jauh itu menyebabkan Ia tidak terbatas.

rú cǐ zhě bú jiàn jiàn ér zhāng bú dòng dòng ér biàn biàn
如 此 者 ，不 見 (见) 而 章 不 動 (动) 而 變 (变)，

wú wú wéi wéi ér chéng
無 (无) 爲 (为) 而 成 。

5. Demikianlah, dengan tanpa menonjolkan diri telah terlihat jelas; dengan tanpa bergerak telah melakukan perubahan dan dengan tanpa berbuat, telah menyempurnakan.

tiān dì zhī dào kě yī yī yán ér jìn jìn yě
天 地 之 道 ，可 壹 (一) 言 而 盡 (尽) 也：

qí wéi wéi wù bú èr èr zé zé qí shēng wù bú cè cè
其 爲 (为) 物 不 貳 (贰)，則 (则) 其 生 物 不 測 (测) 。

6. Jalan Suci langit dan bumi itu cukup dinyatakan dengan satu kalimat saja; yang menjadikan wujud itu bukan prinsip yang mendua; tetapi wujud yang tumbuh tidak dapat diperkirakan.

tiān dì zhī dào bó yě hòu yě gāo yě míng yě yōu yě jiǔ yě
天 地 之 道 ，博 也 ，厚 也 ，高 也 ，明 也 ，悠 也 ，久 也 。

7. Jalan Suci langit dan bumi itu luas, tebal, tinggi, gemilang, jauh dan abadi.

jīn fū tiān sī zhāo zhāo zhī duō jí qí wú wú qióng qióng yě
今 夫 天 ，斯 昭 昭 之 多 ，及 其 無 (无) 窮 (穷) 也 ，

rì yuè xīng chén jì xì yān wàn wàn wù fù yān
日 月 星 辰 繫 (系) 焉 ， 萬 (万) 物 覆 焉 。

jīn fū dì yī yī cuō tǔ zhī duō jí qí guǎng guǎng hòu
今 夫 地 ，壹 (一) 撮 土 之 多 ，及 其 廣 (广) 厚 ，

zǎi zǎi huá huá yuè yuè ér bú zhòng zhèn hé hǎi ér bú xie xiè
載 (载) 華 (华) 嶽 (岳) 而 不 重 ， 振 河 海 而 不 洩 (泄)，

wàn wàn wù zǎi zǎi yān
萬 (万) 物 載 (载) 焉 。

jīn fū shān yī yī juǎn shí zhī duō jí qí guǎng guǎng dà cǎo mù shēng zhī
今 夫 山 ，壹 (一) 卷 石 之 多 ，及 其 廣 (广) 大 ， 草 木 生 之 ，

qín shòu jū zhī bǎo bǎo cáng xìng xìng yān
禽 兽 居 之 ， 寶 (宝) 藏 興 (兴) 焉 。

jīn fū shuǐ yī yī sháo zhī duō jí qí bú cè cè yuán tuó jiāo lóng lóng
今 夫 水 ，壹 (一) 勺 之 多 ，及 其 不 測 (测) ， 黿 ，鼉 ，蛟 ， 龍 (龙) ，

yú yú biē biē shēng yān huò huò cái cái zhí yān
魚 (鱼) ， 鱉 (鳖) 生 焉 ， 貨 (货) 財 (财) 殖 焉 。

8. Sekarang dibicarakan tentang langit. Dari satu sudut, hanya berwujud sesuatu yang guram-suram, tetapi sesungguhnya tiada batasnya; matahari, bulan, bintang-bintang dan cakrawala tertebar di dalamnya, berlaksa benda diliputinya. Sekarang dibicarakan tentang bumi. Dari satu sudut, tidak lebih dari segenggam tanah, tetapi sesungguhnya luas dan tebal. Gunung *Hua* - *Hua* dan *Yue* - *Gak* dapat didukungnya. Sekarang dibicarakan tentang gunung. Dari satu sudut, tidak lebih dari sebutir batu, tetapi sesungguhnya luas dan besar; rumput dan pohon-pohon tumbuh di atasnya, burung dan hewan diam di sana dan berbagai permata tersimpan di dalamnya. Sekarang dibicarakan tentang air. Dari satu sudut, tidak lebih dari segayung, tetapi sesungguhnya sangat tidak terduga; kura-kura besar, buaya, naga tak bertanduk dan bertanduk, ikan, bulus, hidup di dalamnya dan banyak pula barang-barang terdapat di dasarnya.

shī shī yún yún wéi wéi tiān zhī mìng yū mù bú yǐ
《詩 (诗)》 雲 (云) ： 維 (维) 天 之 命 ， 於 穆 不 已 ！

gài gài yuē tiān zhī suǒ yǐ wéi wéi tiān yě
蓋 (盖) 曰 天 之 所 以 爲 (为) 天 也 。

yū yú hū bú xiǎn xiǎn wén wáng zhī dé zhī chún chún
於 (于) 乎 不 顯 (显) ， 文 王 之 德 之 純 (纯) ！

gài gài yuē wén wáng zhī suǒ yǐ wéi wéi wén yě chún chún yì bú yǐ
蓋 (盖) 曰 文 王 之 所 以 爲 (为) 文 也 ， 純 (纯) 亦 不 已 。

9. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, “Hanya Firman *Tian* - *Thian* Yang Maha Esa sajalah Maha Mulia dan kekal.” Kalimat ini hendak menyatakan ‘Demikianlah sebabnya mengapa kita menyeru *Tian* - *Thian* Yang Maha Esa dengan

nama *Tian* - *Thian* Yang Maha Esa.' Tertulis pula, "Ah, tidak jelaskah Kebajikan Murni Raja *Wen* - *Bun* ?" Kalimat ini hendak menyatakan 'Demikianlah sebabnya mengapa Raja *Wen* - *Bun* disebut *Wen* - *Bun* , kemurniannya itu tidak berkesudahan.'
(*Shi Jing* - *Si King* IV.A: 2.1)

BAB XXVI. Jalan Suci Nabi

dà zāi shèng shèng rén zhī dào
大 哉 聖 (圣) 人 之 道 ！

1. Maha Besar Jalan Suci Nabi.

yáng yáng hū fā fā yù wàn wàn wù jùn jí jí yū yú tiān
洋 洋 乎 ！ 發 (发) 育 萬 (万) 物 ， 峻 極 (极) 於 (于) 天 。

2. Sangat luaslah Dia, berlaksa wujud dikembangkan dan dipelihara; kemuliaanNya meninggi langit.

yōu yōu yōu yōu dà zāi lǐ lǐ yí yí sān bǎi wēi yí yí sān qiān
優 (优) 優 (优) 大 哉 ！ 禮 (礼) 儀 (仪) 三 百 ， 威 儀 (仪) 三 千 。

3. Alangkah besar peranan yang dijalankanNya; daripadanya ditetapkan tiga ratus macam tata susila dan tiga ribu macam peraturan.

dài qí rén ér hòu hòu xíng
待 其 人 而 後 (后) 行 。

4. Hal ini menantikan orang kemudian yang dapat melaksanakannya.

gù yuē gǒu bú zhì dé zhì dào bú níng yān
故 曰 苟 不 至 德 ， 至 道 不 凝 焉 。

5. Maka dikatakan, 'Kalau bukan yang telah mencapai Puncak Kebajikan, tidak akan dapat Dia mencapai puncak Jalan Suci.'

gù jūn zǐ zūn dé xìng ér dào wèn wèn xué xué
故 君 子 尊 德 性 而 道 問 (问) 學 (学) ，

zhì guǎng guǎng dà ér jìn jìn jīng wēi jí jí gāo míng ér dào zhōng yōng
致 廣 (广) 大 而 盡 (尽) 精 微，極 (极) 高 明 而 道 中 庸。

wēn gù ér zhī xīn dūn hòu yǐ chóng lǐ lǐ
温 故 而 知 新，敦 厚 以 崇 禮 (礼)。

6. Maka seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* memuliakan Kebajikan Watak Sejatinya dan menjalankan sifat suka belajar dan bertanya. Luas dan besarlah pengetahuannya sehingga dapat memahami apa yang lembut dan rahasia; dengan ketinggian dan kegemilangannya ia menjalankan Laku Tengah Sempurna; dengan mempelajari yang kuno ia dapat memahami yang baru; dengan ketulusan hati yang tebal ia menjunjung Kesusilaan. (*Lun Yu* - *Lun Gi* II: 11)

shì gù jū shàng bú jiāo jiāo wéi wéi xià bú bèi
是 故 居 上 不 驕 (骄)，爲 (为) 下 不 倍。

guó guó yǒu dào qí yán zú yǐ xìng xìng
國 (国) 有 道 其 言 足 以 興 (兴)，

guó guó wú wú dào qí mò zú yǐ róng
國 (国) 無 (无) 道 其 默 足 以 容。

shī yuē jì míng qiě zhé yǐ bǎo qí shēn qí cǐ zhī wèi wèi yǔ yǔ
《诗》曰：既 明 且 哲，以 保 其 身。其 此 之 謂 (谓) 與 (与)？

7. Maka pada saat berkedudukan tinggi ia tidak sombong dan pada saat berkedudukan rendah ia tidak berbimbang hati; pada saat Negara di dalam Jalan Suci, kata-katanya cukup dapat membawa bahagia dan pada saat Negara ingkar dari Jalan Suci, kebungkamannya cukup untuk melindungi dirinya. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, “Kesadaran bathin yang sempurna itu akan dapat melindungi diri.” Sanjak ini kiranya memaksudkan hal di atas.
(*Shi Jing* - *Si King* III. 3.6.4)

BAB XXVII. Menetapi Kedudukan

zǐ yuē yú ér hǎo zì yòng jiàn jiàn ér hǎo zì zhuān zhuān
子 曰：愚 而 好 自 用，賤 (贱) 而 好 自 專 (专)，

shēng hū jīn zhī shì fǎn gǔ zhī dào rú cǐ zhě zāi zāi jí qí shēn zhě yě
生 乎 今 之 世 反 古 之 道。如 此 者，災 (灾) 及 其 身 者 也。

1. Nabi bersabda, "Orang bodoh tetapi suka memakai cara sendiri, berkedudukan rendah suka menonjolkan diri, hidup pada jaman ini tetapi ingin menjalankan peraturan-peraturan kuno (yang sudah lapuk); perbuatan semacam ini niscaya membawa malapetaka baginya."

fēi tiān zǐ bú yì yì lǐ lǐ bú zhì dù bú kǎo wén
非 天 子，不 議 (议) 禮 (礼)，不 制 度，不 考 文。

2. Kalau bukan seorang raja, tidak berwenang menetapkan Tata Susila, tidak berwenang menetapkan Ukuran dan tidak berwenang menetapkan Kesatuan huruf.

jīn tiān xià chē chē tong guǐ guǐ shū shū tong wén xíng tong lún lún
今 天 下 車 (车) 同 軌 (轨)，書 (书) 同 文，行 同 倫 (伦)。

3. Pada saat ini di dunia tiap kereta sama rodanya, tiap kitab sama hurufnya dan tiap adat sama pelaksanaannya.

suī suī yǒu qí wèi gǒu wú wú qí dé bú gǎn zuò lǐ lǐ lè lè yān
雖 (虽) 有 其 位，苟 無 (无) 其 德，不 敢 作 禮 (礼) 樂 (乐) 焉，

suī suī yǒu qí dé gǒu wú wú qí wèi yì bú gǎn zuò lǐ lǐ lè lè yān
雖 (虽) 有 其 德，苟 無 (无) 其 位，亦 不 敢 作 禮 (礼) 樂 (乐) 焉。

4. Meskipun berkedudukan bila tidak berKebajikan tak berani membuat Tata Susila dan Musik. Sekalipun berKebajikan bila tidak berkedudukan, tidak berani pula membuat Tata Susila dan Musik.

zǐ yuē wú shuō shuō xià lǐ lǐ
子 曰：吾 說 (说) 夏 禮 (礼)，

qǐ bú zú zheng zhēng yě wú xué xué yīn lǐ lǐ yǒu sòng cún yān
杞 不 足 徵 (征) 也 吾 學 (学) 殷 禮 (礼)，有 宋 存 焉；

wú xué xué zhōu lǐ lǐ jīn yòng zhī wú cóng cóng zhōu
吾 學 (学) 周 禮 (礼)，今 用 之，吾 從 (从) 周 。

5. Nabi bersbda, “Aku dapat membicarakan Kesusilaan Kerajaan *Xia* - *He*, tetapi Negara *Qi* - *Ki* tidak cukup memberi kenyataannya. Lalu Kupelajari Kesusilaan Kerajaan *Yin* - *Ien*; ternyata negeri *Song* - *Song* masih dapat memeliharanya. Akhirnya Kupelajari Kesusilaan Kerajaan *Zhou* - *Ciu* yang saat ini masih di jalankan. Maka Aku mengikuti Kerajaan *Zhou* - *Ciu*” (*Lun Yu* - *Lun Gi* III: 9. 14)

BAB XXVIII. Hukum Yang di Dalam Jalan Suci

wáng tiān xià yǒu sān zhòng yān qí guǎ guò guò yǐ hū
王 天 下 有 三 重 焉 其 寡 過 (过) 矣 乎！

1. Orang yang memerintah dunia, baginya ada tiga hal yang perlu diperhatikan agar dapat mengurangi kesalahan (tentang Kebajikan, kedudukan, dan waktu).

shàng yān zhě suī suī shàn wú wú zheng zhēng
上 焉 者，雖 (虽) 善 無 (无) 徵 (征)，

wú wú zheng zhēng bú xìn bú xìn mín fú cóng cóng
無 (无) 徵 (征) 不 信，不 信 民 弗 從 (从)。

xià yān zhě suī suī shàn bú zūn
下 焉 者，雖 (虽) 善 不 尊，

bú zūn bú xìn bú xìn mín fú cóng cóng
不 尊 不 信，不 信 民 弗 從 (从)。

2. Betapapun baik peraturan yang dibuat orang besar jaman dahulu itu, tetapi sudah tidak ada kenyataannya lagi. Karena sudah tidak ada kenyataannya lagi, maka tidak mendapatkan kepercayaan. Karena tidak mendapatkan kepercayaan maka rakyatpun tidak mau mengikutinya. Betapapun baik peraturan yang di buat orang yang berkedudukan rendah, ternyata tidak mendapat penghormatan. Karena tidak mendapat penghormatan maka tidak mendapatkan kepercayaan. Karena tidak mendapatkan kepercayaan, maka rakyatpun tidak mau mengikutinya.

gù jūn zǐ zhī dào běn zhū zhū shēn zheng zhēng zhū zhū shù mín
故 君 子 之 道 ， 本 諸 (诸) 身 ， 徵 (征) 諸 (诸) 庶 民 ，

kǎo zhū zhū sān wáng ér bú miu miù jiàn zhū zhū tiān dì ér bú bèi
考 諸 (诸) 三 王 而 不 繆 (缪) ， 建 諸 (诸) 天 地 而 不 悖 ，

zhì zhì zhū zhū guǐ shén ér wú wú yí
質 (质) 諸 (诸) 鬼 神 而 無 (无) 疑 ，

bǎi shì yǐ sì shèng shèng rén ér bú huò
百 世 以 俟 聖 (圣) 人 而 不 惑 。

3. Maka Jalan Suci seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* menuntut diri sendiri sebagai pokok. Dinyatakan itu kepada rakyat banyak; diujikan itu kepada hukum Tiga Raja yang lalu itu, agar tiada kesalahan; ditegakkan di antara langit dan bumi sampai tidak berlanggaran; dan dinyatakan itu ke hadapan *Tian* - *Thian* Yang Maha Rokh sehingga tiada keraguan. Maka walaupun harus menuggu beratus jaman serta munculnya seorang Nabi baharu, tidak merasa was-was. (*Meng Zi* - *Bing Cu* IIA: 2. 17)

zhì zhì zhū zhū guǐ shén ér wú wú yí zhī tiān yě
質 (质) 諸 (诸) 鬼 神 而 無 (无) 疑 ， 知 天 也 ；

bǎi shì yǐ sì shèng shèng rén ér xià huò zhī rén yě
百 世 以 俟 聖 (圣) 人 而 下 惑 ， 知 人 也 。

4. Dinyatakan itu kepada *Tian* - *Thian* Yang Maha Rokh sehingga tiada keraguan; itu menunjukkan ia mengenal *Tian* - *Thian*. Walaupun harus menunggu beratus jaman hingga munculnya seorang Nabi baharu, tidak merasa was-was, itu menujukkan bahwa ia mengenal manusia. (*Zhong Yong* - *Tiong Yong* XIX:7)

shì gù jūn zǐ dòng dòng ér shì wéi wéi tiān xià dào
是 故 君 子 動 (动) 而 世 爲 (为) 天 下 道 ，

xíng ér shì wéi wéi tiān xià fǎ yán ér shì wéi wéi tiān xià zé zé
行 而 世 爲 (为) 天 下 法 ， 言 而 世 爲 (为) 天 下 則 (则) 。

yuǎn yuǎn zhī zé zé yǒu wàng jìn zhī zé zé bú yān yān
遠 (远) 之 則 (则) 有 望 ， 近 之 則 (则) 不 厭 (厌) 。

5. Maka, seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* itu segenap gerakannya turun-temurun akan

menjadi Jalan Suci bagi dunia; perbuatannya turun-temurun akan menjadi contoh hukum di dunia; dan, kata-katanya turun-temurun akan menjadi pedoman bagi dunia. Maka yang jauh akan mengharapkan dan yang dekat tidak merasa jemu.

shī shī yuē zài bǐ wú wú è zài cǐ wú wú shè

《詩 (诗)》 曰 ： 在 彼 無 (无) 恶 ， 在 此 無 (无) 射 。

shù jǐ jǐ sù yè yǐ yǒng zhōng yù yù

庶 幾 (几) 夙 夜 ， 以 永 终 譽 (誉) 。

jūn zǐ wèi yǒu bú rú cǐ ér zao yǒu yù yù yū yú tiān xià zhě yě

君 子 未 有 不 如 此 而 蚤 有 譽 (誉) 於 (于) 天 下 者 也。

6. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, ‘Di sana tiada yang membenci, di sini tiada yang menyesali, siang malam tak pernah lalai; maka, diperoleh pujian sepanjang masa tanpa berkesudahan’. Belum pernah ada seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* yang tidak demikian dapat segera memperoleh pujian di dunia ini.
(*Shi Jing* - *Si King* IV.IB.3.2)

BAB XXIX. Nabi Penerus dan Penyempurna

zhòng ní zǔ shù yáo yáo shùn xiǎn xiǎn zhāng wén wǔ shàng lǜ tiān shí shí

仲 尼 祖 述 堯 (尧) 舜 ， 憲 (宪) 章 文 武 ， 上 律 天 時 (时) ，

xià xí xí shuǐ tǔ

下 襲 (袭) 水 土 。

1. *Zhong Ni* - *Tiong Ni* meneruskan ajaran *Yao* - *Giau* dan *Shun* - *Sun*, mengembangkan ajaran Raja *Wen* - *Bun* dan *Wu* - *Bu*; di atas sesuai dengan peredaran alam semesta, dan di bawah sesuai dengan air dan tanah.

pì rú tiān dì zhī wú wú bú chí zǎi zǎi wú bú fù dào dào

辟 如 天 地 之 無 (无) 不 持 載 (载) ， 无 不 覆 幬 (帱) ，

pì rú sì shí shí zhī cuò cuò xíng rú rì yuè zhī dài míng

辟 如 四 時 (时) 之 錯 (错) 行 ， 如 日 月 之 代 明 。

2. Sebagai langit dan bumi tiada sesuatu yang tidak didukungnya dan tiada sesuatu yang tidak diteduhinya. Sebagai empat musim saling berganti, sebagai matahari dan

bulan berseling memberi cahaya.

wàn wàn wù bìng bìng yù ér bú xiāng hài dào bìng bìng xíng ér bú xiāng bèi
萬(万)物並(并)育而不相害，道並(并)行而不相悖。

xiǎo dé chuān liú dà dé dūn huà cǐ tiān dì zhī suǒ yǐ wéi wéi dà yě
小德川流，大德敦化。此天地之所以爲(为)大也！

3. Berlaksa wujud terpelihara dengan tidak saling mencelakakan, begitupun Jalan Suci terlaksana dengan tiada yang saling bertentangan. Kebajikan (langit dan bumi) kecil, Dia sebagai air dan sungai mengalir; besar, Dia membentuk dan melebur segala sesuatu. Inilah yang menjadikan kebesaran langit dan bumi.

BAB XXX. Nabi Bagi Semua

wéi tiān xià zhì shèng shèng wéi wéi néng cōng míng ruì zhī
唯天下至聖(圣)，爲(为)能聰明睿知，

zú yǐ yǒu lín lín yě kuān kuān yù wēn róu zú yǐ yǒu róng yě
足以有臨(临)也；寬(宽)裕溫柔，足以有容也；

fā fā qiáng qiáng gāng gāng yì zú yǐ yǒu zhí zhí yě
發(发)強(强)剛(刚)毅，足以有執(执)也；

qí qí zhuāng zhuāng zhōng zhèng zú yǐ yǒu jìng yě
齊(齐)莊(庄)中正，足以有敬也；

wén lǐ mì chá zú yǐ yǒu bié yě
文理密察，足以有別也。

1. Hanya seorang Nabi yang sempurna di dunia ini dapat terang pendengaran, jelas penglihatan, cerdas pikiran, dan bijaksana; maka cukuplah Ia menjadi pemimpin. Keluasan hatinya, kemurahannya, keramah-tamahannya dan kelemah-lembutannya, cukup untuk meliputi segala sesuatu. Semangatnya yang berkobar-kobar, keperkasaannya, kekerasan hatinya dan ketahanujiannya, cukup untuk mengemudi kan pekerjaan besar. Kejujurannya, kemuliaannya, ketengahannya dan kelurusannya cukup untuk menunjukkan kesungguhananya. Ketertibannya, keberesannya,

ketelitiannya dan kewaspadaannya cukup untuk membedakan segala sesuatu.

pǔ bó yuān yuān quán ér shí shí chū zhī
溥 博 淵 (渊) 泉 ，而 時 (时) 出 之 。

2. Kebajikannya tersebar luas, dalam, tenang dan mengalir tiada henti-hentinya, ibarat air keluar dari sumbernya.

pǔ bó rú tiān yuān yuān quán rú yuān yuān jiàn jiàn ér mín mò bù jìng
溥 博 如 天 ， 淵 (渊) 泉 如 淵 (渊) 。 見 (见) 而 民 莫 不 敬 ，

yán ér mín mò bù xìn xíng ér mín mò bù yue yue
言 而 民 莫 不 信 ， 行 而 民 莫 不 說 (说) 。

3. Keluasannya sebagai langit, ketenangan nya dalam bagai tanpa batas. Maka rakyat yang melihatnya tiada yang tidak hormat. Rakyat yang mendengar kata-katanya tiada yang tidak menaruh percaya dan rakyat yang mengetahui perbuatannya tiada yang tidak bergembira.

shì yǐ shēng shēng míng yáng yì hū zhōng guó guó shī jí mán mò
是 以 聲 (声) 名 洋 溢 乎 中 國 (国)，施 及 蛮 貊 ，

zhōu chē chē suǒ zhì rén lì suǒ tōng tiān zhī suǒ fù dì zhī suǒ zǎi zǎi
舟 車 (车) 所 至 ，人 力 所 通 ，天 之 所 覆 ， 地 之 所 載 (载) ，

rì yuè suǒ zhào shuāng lù suǒ duì duì fán yǒu xuè qì qì zhě
日 月 所 照 ， 霜 露 所 隊 (队) ， 凡 有 血 氣 (气) 者 ，

mò bù zūn qīn qīn gù yuē pèi tiān
莫 不 尊 親 (亲) ，故 曰 配 天 。

4. Maka gema namanya meluas meliputi Negeri Tengah, terberita hingga ke tempat bangsa *Man* - *Ban* dan *Mo* - *Bek*, ke mana saja perahu dan kereta dapat mencapai, tenaga manusia dapat menempuhnya; yang dinaungi langit, yang didukung bumi, yang disinari matahari dan bulan, yang ditimpa salju dan embun. Semua makhluk yang berdarah dan bernapas, tiada yang tidak menjunjung tinggi dan mencintainya. Maka dikatakan, telah manunggal *Tian* - *Thian* Yang Maha Esa.

BAB XXXI. Sandaran Yang Teguh

wéi tiān xià zhì chéng chéng
唯 天 下 至 誠 (诚) ,

wéi wéi néng jīng jīng lún lún tiān xià zhī dà jīng jīng lì tiān xià zhī dà běn
爲 (为) 能 經 (经) 綸 (纶) 天 下 之 大 經 经 , 立 天 下 之 大 本 ,

zhī tiān dì zhī huà yù fū yān yǒu suǒ yǐ
知 天 地 之 化 育 。夫 焉 有 所 倚 ?

1. Hanya seorang yang telah mencapai Puncak Iman di dunia ini dapat membukukan dan menghimpun Kitab Besar Dunia, menegakkan Pokok Besar Dunia, mengetahui peleburan dan pemeliharaan diantara langit dan bumi. Maka adakah tempat lain yang lelah teguh sebagai tempat bersandar?

zhūn zhūn qí rén yuān yuān yuān yuān qí yuān yuān hào hào qí tiān
肫 肫 其 仁 , 淵 (渊) 淵 (渊) 其 淵 (渊) , 浩 浩 其 天 。

2. Betapa tulus dan sungguh-sungguh Cinta Kasihnya; betapa dalam dan tenang, betapa luas dan besar memenuhi langit.

jì bú gù cōng míng shèng shèng zhī dá dá tiān dé zhě qí shú néng zhī zhī
苟 不 固 聰 明 聖 (圣) 知 達 (达) 天 德 者 , 其 孰 能 知 之 ?

3. Maka kalau bukan seorang yang benar jelas pendengaran, terang penglihatan, suci dan bijaksana sehingga dapat mencapai Kebajikan *Tian* - *Thian*; siapakah pula yang mengerti sebab-sebabnya sehingga dapat demikian?

BAB XXXII. Maha Sempurna Tuhan

shī shī yuē yī jǐn jǐn shàng jiōng è qí wén zhī zhù yě
詩 (诗) 曰 : 衣 錦 (锦) 尚 絅 。惡 其 文 之 著 也 。

wǔ gù jūn zǐ zhī dào àn rán ér rì zhāng xiǎo rén zhī dào de rán ér rì wáng
武故君子之道，闇然而日章；小人之道，的然而日亡。

jūn zǐ zhī dào dàn ér bú yān yān jiǎn jiǎn ér wén wēn ér lǐ
君子之道，淡而不厭(厌)，簡(简)而文，溫而理；

zhī yuǎn yuǎn zhī jìn zhī fēng fèng zhī zì zhī wēi zhī xiǎn xiǎn
知遠(远)之近，知風(风)之自，知微之顯(显)，

kě yǔ yǔ rù dé yǐ
可與(与)入德矣。

1. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, “Mantel sederhana untuk penutup baju bersulam.” (*Shi Jing* - *Si King* I.5.3.1) Inilah menujukkan kebencian akan kemewahan yang menyolok. Maka Jalan Suci seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* itu mula-mula nampak kabur, namun bertambah hari bertambah cemerlang; sedang perbuatan seorang *Xiao Ren* - *Siau Jien* itu mula-mula Nampak gemilang, namun bertambah hari bertambah suram dan akhirnya musna. Jalan Suci seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* itu tawar tetapi tidak menjemukan, sederhana tetapi tertib, ramah-tamah tetapi menurut peraturan, mengetahui hal yang jauh berdasarkan hal yang dekat, mengetahui dari mana angin (pengaruh) berasal, mengetahui kenyataan dari perkara yang lembut dan rahasia. Sungguh ia telah masuk di dalam Kebajikan.

shī shī yún yún qián qián suī suī fú yǐ yì kǒng zhī zhāo
詩(诗)雲(云)：潛(潜)雖(虽)伏矣，亦孔之昭。

gù jūn zǐ nà shěng bú jiù wú wú è yū yú zhì
故君子內省不疚，無(无)惡於(于)志。

jūn zǐ zhī suǒ bù kě jí zhě qí wéi rén zhī suǒ bú jiàn jiàn hū
君子之所不可及者，其唯人之所不見(见)乎！

2. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, “Biar tenggelam sedalam-dalammya, tetapi tegas terlihat,” (*Shi Jing* - *Si King* II.4.8.11). Maka seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* senantiasa memeriksa diri, sehingga tiada bercacat. Dengan demikian baharulah ia tidak merasa kecewa. Adapun sebabnya seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* itu tidak dapat ditandingi ialah: ia mempunyai sifat-sifat khusus yang tidak dapat dilihat orang lain.

shī shī yún yún xiàng zài ěr ěr shì shàng bú kuì yū yú wū lòu
詩 (诗) 雲 (云)： 相 在 爾 (尔) 室， 尚 不 愧 於 (于) 屋 漏 。

gù jūn zǐ bú dòng dòng ér jìng bú yán ér xìn
故 君 子 不 (动) 動 而 敬，不 言 而 信 。

3. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, "Periksalah rumahmu, jagalah jangan ada yang memalukan sekalipun di sudut-sudut rumah." (*Shi Jing* - III.3.2.7) Maka, seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* pada saat tidak berbuat sesuatu, tetap bersikap hormat dan pada saat tidak berbicara, tetap memegang sikap dapat dipercaya.

shī shī yuē zòu jiǎ wú wú yán shí shí mí yǒu zhèng
詩 (诗) 曰： 奏 假 無 (无) 言，時 (时) 靡 有 爭 。

shì gù jūn zǐ bú shǎng shǎng ér mín qín bú nù ér mín wēi yū yú fū yuè yuè
是 故 君 子 不 賞 (赏) 而 民 勸，不 怒 而 民 威 於 (于) 鈇 鉞 (钺) 。

4. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, "Di dalam bersujud hendaklah tulus tanpa bercakap, sepanjang saat tidak lalai." (*Shi Jing* - *Si King* IV.3.2.2). Maka seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* itu dengan tanpa menjanjikan hadiah dapat membawa rakyat hidup baik, tanpa marah dapat menjadikan rakyat menaruh hormat melebihi ancaman hukuman dengan golok dan kapak.

shī shī yuē bú xiǎn xiǎn wéi dé bǎi pì qí xíng zhī
詩 (诗) 曰：不 顯 (显) 惟 德！百 辟 其 刑 之 。

shì gù jūn zǐ dǔ dǔ gōng ér tiān xià píng
是 故 君 子 篤 (笃) 恭 而 天 下 平 。

5. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, "Bukankah Kebajikan yang maha cemerlang itu telah menjadikan beratus Negara bagian menurut perintah?" (*Shi Jing* - *Si King* IV.1.1.4) Maka seorang *Jun Zi* - *Kun Cu* dengan ketulusan dan hormatnya membawa damai di dunia.

shī shī yún yún yǔ huái huái míng dé bú dà shēng shēng yǐ sè
詩 (诗) 雲 (云)：予 懷 (怀) 明 德，不 大 聲 (声) 以 色 。

zǐ yuē shēng shēng sè zhī yū yú yǐ huà mín mò yě
子 曰 ： 聲 （ 声 ） 色 之 於 (于) 以 化 民 ， 末 也 。

shī shī yuē dé yóu rú máo máo yóu yóu yǒu lún lùn
詩 (诗) 曰 ： 德 輶 如 毛 。 毛 猶 (犹) 有 倫 (论) 。

shàng tiān zhī zǎi zǎi wú wú shēng shēng wú wú xiù zhì yǐ
上 天 之 載 (载) ， 無 (无) 聲 （ 声 ） 無 (无) 臭 。 至 矣 。

6. Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, (*Tian* - *Thian* berfirman), “Aku berkahi Kebajikan Yang Bercahaya yang tidak besar suara dan rupa.” (*Shi Jing* - *Si King* III.3.6.6) Nabi bersabda, “Suara dan rupa itu hanya bagian yang paling akhir untuk memperbaiki rakyat.” Di dalam Kitab Sanjak (*Shi Jing* - *Si King*) tertulis, “Kebajikan itu ringan bagai bulu, namun bulu masih ada bandinganya.” (*Shi Jing* - *Si King* III.1.1.7) *Tian* - *Thian* Yang Maha Esa, Yang Maha Tinggi dan Pendukung semuanya itu tiada suara dan tiada bau. Demikianlah kesempurnaan Nya.